

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranee
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 1

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies

Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 1

ISSN 1408-5348 (Tiskana izd.)

ISSN 2591-1775 (Spletna izd.)

UDK 009

Letnik 29, leto 2019, številka 1

**UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralčić (HR), Darko Darovec, Goran Filipi (HR), Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Vojislav Pavlović (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povolo (IT), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjević, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

**Glavni urednik/Redattore capo/
Editor in chief:**

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Gorazd Bajc

**Gostujoči uredniki/Editori ospiti/
Guest Editors:**

Lučka Ažman Momirski, Milica Antič Gaber, Jasna Podreka

Prevajalci/Traduttori/Translators:

Petra Berlot (it.)

**Oblikovalec/Progetto grafico/
Graphic design:**

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/Editori/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*© / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / *Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment* / *Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente*©

**Sedež uredništva/Sede della redazione/
Address of Editorial Board:**

SI-6000 Koper/Capodistria, Garibaldijeva/Via Garibaldi 18
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** <http://www.zdjp.si/>

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 03. 2019.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), Mestna občina Koper, Luka Koper d.d.

Annales - Series Historia et Sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija *Annales, Series Historia et Sociologia* je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia è inserita nei seguenti data base / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Clarivate Analytics (USA); Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Vsi članki so v barvni verziji prosto dostopni na spletni strani: <http://www.zdjp.si>.

All articles are freely available in color via website <http://www.zdjp.si>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

Jasna Podreka & Milica Antić Gaber: Femicid: pomen poimenovanja pri preučevanju nasilnih smrti žensk <i>Femminicidio: l'importanza della denominazione nell'esaminazione delle morti violente delle donne</i> <i>Femicide: the Meaning of Naming in the Study of the Violent Deaths of Women</i> 1	Renata Allegri: The Terraced Landscape in a Study of Historical Geography <i>Il paesaggio terrazzato in uno studio di geografia storica</i> <i>Terasirana krajina v študiji zgodovinske geografije</i> 69
Jasna Podreka: Characteristics of Intimate Partner Femicide in Slovenia <i>Caratteristiche dei femminicidi perpetrati da partner intimi in Slovenia</i> <i>Značilnosti intimnopartnerskega femicida v Sloveniji</i> 15	Martina Slámová, František Chudý, Julián Tomašík, Miroslav Kardoš & Juraj Modranský: Historical Terraces – Current Situation and Future Perspectives for Optimal Land Use Management: The Case Study of Čierny Balog <i>Terrazzamenti storici – la situazione attuale e le prospettive future per una gestione del territorio ottimale: il caso studio di Čierny Balog</i> <i>Zgodovinska terasirana krajina – trenutno stanje in prihodnje perspektive za optimalno upravljanje rabe zemljišč: študija primera Čierny Balog</i> 85
Magdalena Grzyb: Violence against Women in Poland – the Politics of Denial <i>La violenza contro le donne in Polonia – la politica della negazione</i> <i>Nasilje nad ženskami na Poljskem – politika zanikanja</i> 27	Martina Bertović & Goran Andlar: Kulturni krajobraz sive Istre – analiza terasiranog krajobraza grada Oprtlja <i>Paesaggio culturale dell'Istria grigia – analisi del paesaggio terrazzato di Portole</i> <i>The Grey Istria Cultural Landscape – The Analysis of Town of Oprtalj Terraced Landscape</i> 101
Vedrana Lacmanović: Femicid u Srbiji: potraga za podacima, odgovorom institucija i medijska slika <i>Il femminicidio in Serbia: ricerca di dati, risposte dalle istituzioni e immagine multimediale</i> <i>Femicid v Srbiji: raziskovanje, odgovori institucij in multimedijska podoba</i> 39	Ines Hrdalo, Anita Trojanović & Dora Tomić Reljić: The Terraced Landscape as a Part of the Dubrovnik Regional Identity: Cross Time Study of the Region Dubrovačko Primorje (Republic of Croatia) <i>Il paesaggio terrazzato come parte dell'identità regionale di Dubrovnik: ricerca nel tempo della regione Dubrovačko Primorje (Repubblica di Croazia)</i> <i>Terasirana krajina kot del dubrovniške regionalne identitete: raziskava regije Dubrovniškega Primorja tekom časa (Republika Hrvatska)</i> 125
Boštjan Udovič & Danijela Jačimović: Osamosvojitve držav in »pozaba« zgodovinskih dosežkov: primer ne-nadaljevanja gospodarske diplomacije Jugoslavije v Sloveniji in Črni gori po njuni osamosvojitvi <i>L'indipendenza degli stati e «l'oblio» dei loro risultati storici: il caso della discontinuità della diplomazia commerciale in Slovenia e nel Montenegro</i> <i>The Independence of Countries and the "Forgotten" Legacy: the Case of Discontinued Commercial Diplomacy of Socialist Yugoslavia in Slovenia and Montenegro</i> 55	

Boris Dorbić & Milivoj Blažević:	Kazalo k slikam na ovitku	162
Povijesni prikaz uzgoja i zaštite ukrasnih ptica u Šibeniku tijekom 20. stoljeća	<i>Indice delle foto di copertina</i>	162
<i>Rassegna storica dell'allevamento e della protezione di uccelli ornamentali a Sebenico durante il XX secolo</i>	<i>Index to images on the cover</i>	162
<i>A Historical Review of Breeding and Protection of Ornamental Birds in Šibenik during the 20th Century</i>	Navodila avtorjem	163
	<i>Istruzioni per gli autori</i>	165
	<i>Instructions to Authors</i>	167
		141

POVIJESNI PRIKAZ UZGOJA I ZAŠTITE UKRASNIH PTICA U ŠIBENIKU TIJEKOM 20. STOLJEĆA

Boris DORBIĆ

Veleučilište "Marko Marulić" u Kninu, Odjel poljoprivreda krša, Petra Krešimira IV. 30, 22300 Knin, Hrvatska
e-mail: bdorbic@veleknin.hr

Milivoj BLAŽEVIĆ

8. dalmatinske udarne brigade 20, 22000 Šibenik, Hrvatska
e-mail: milivoj.blazevic@gmail.com

IZVLEČEK

V delu se podaja zgodovinski prikaz vzreje in zaščite okrasnih ptic in perutnine v Šibeniku v 20. stoletju. Pri pisanju so bile uporabljene različne znanstvene metode: indukcija in dedukcija, analiza in sinteza, kompilacija in ustna pričevanja ljubiteljev ptic. Ohranjanje ptic evropske favne v Šibeniku je bilo vedno del dalmatinske trivialne mestne tradicije. V začetku osemdesetih let je bilo ustanovljeno Društvo za vzrejo in varstvo ptic Šibenik. Organizirane so bile številne klubske razstave, promovira se moderno vzrejo in zaščito ptic v naravi. Tako je ornitokultura v primerjavi s prejšnjim obdobjem napredovala, vendar še vedno ni bila primerljiva z državami, ki so v tem obziru prednjačile (Italija, Francija, Belgija). Šibenski rejci so v glavnem gojili barvne kanarčke in z njimi dosegali pomembne rezultate. Ugotavljamo, da je bila Splitska ornitologija v 80.-ih i 90.-ih letih 20. stoletja bolj razvita kot šibeniška. V začetku 90-ih let 20. stoletja se je okrepila zavest o zaščiti ptic evropske favne, katere temelji so bili podani že v obdobju avstrijske uprave v drugi polovici 19. stoletja.

Ključne besede: Šibenik, zgodovinski pregled, vzreja, zaščita, okrasne ptice in perutnina

RASSEGNA STORICA DELL'ALLEVAMENTO E DELLA PROTEZIONE DI UCCELLI ORNAMENTALI A SEBENICO DURANTE IL XX SECOLO

SINTESI

L'articolo fornisce una prospettiva storica dell'allevamento e della protezione degli uccelli ornamentali e del pollame a Sebenico durante il XX secolo. Nella stesura sono stati usati diversi metodi scientifici: induzione e deduzione, analisi e sintesi, compilazione e narrazioni orali da parte degli ammiratori di uccelli. L'allevamento di uccelli appartenenti alla fauna europea a Sebenico faceva sempre parte della tradizione dalmata triviale urbana. Agli inizi degli anni Ottanta è stata fondata la «Società per l'allevamento e la protezione di uccelli Sebenico». Vennero organizzate numerose mostre del club, promuovendo l'allevamento moderno e la protezione degli uccelli e del loro habitat. In tal modo, rispetto al periodo precedente, l'ornitologia era riuscita a progredire, sebbene non in maniera ancora comparabile con i paesi dominanti a tale riguardo (Italia, Francia, Belgio). Gli allevatori di Sebenico principalmente allevavano canarini di colori diversi ottenendo risultati ammirevoli. Si può giungere alla conclusione che l'ornitologia spalatina durante gli anni Ottanta e Novanta era più sviluppata di quella a Sebenico. Agli inizi degli anni Novanta venne anche sensibilizzata l'opinione pubblica sulla protezione degli uccelli della fauna europea, le cui fondamenta sono state costituite durante l'amministrazione austriaca nella seconda metà del IX secolo.

Parole chiave: Sebenico, rassegna storica, allevamento, protezione, uccelli ornamentali e pollame

UVOD

Već se odavno u ljudi razvila ljubav prema pticama, zato ptice u raznim oblicima susrećemo i u mitovima i legendama mnogih starih naroda (Krnčević i Krnčević, 2012). One su privlačile mnoge ljubitelje. Ornitofili, od grč. *Ornis*, *ornithos*=ptica i *philein*=ljubiti su zacijelo bili pravi uzgajatelji ptica, za razliku od ornikultora, od lat. *Cultor*=uzgajatelj, uzgajivača. Pticama se bave i ornitolozi, od grč. *logos*=riječ, nauka, koji ih proučavaju (Lozovina, 2002).¹

Pokušaj osnivanja tzv. Muzeja prirode pada u 1827.-1828. godinu. Šibenski prirodoslovac dr. Roberto Visijani, autor poznate knjige *Flora Dalmatica* i liječnik Vincenzo Giadorou nisu imali za tu namjeru dovoljno političkih i financijskih poticaja u svojoj sredini. Prirodoslovni muzej u Šibeniku svečano je otvoren 3. travnja 1927. godine inicijativom šibenskog lovačkog društva i uz pomoć Gradskog poglavarstva. Općinska uprava je tom prigodom dala tiskati i posebni proglas za građanstvo te je istaknula dužnosti grada u podizanju kulturnih ustanova. Ujedno je pozivano pučanstvo sa svojim priložima materijalno pripomogne buduću rad muzeja. U prigodnom govoru gosp. Marko Kožul je u ime grada zahvalio gosp. Mihovilu Dulčiću na zalaganju oko muzeja. Na kraju svečanosti Dulčić je održao stručno predavanje za prisutno građanstvo.²

Uzgoj i prodaja golubova te sokola u Šibeniku, Skradinu i okolnim mjestima vezuje se uz građanske obitelji. U razdoblju francuske uprave 1806.–1813. godine. Navedene su vrste ptica korištene u lokalnom prometu slanja poruka.³ U razdoblju austrijske uprave tijekom 19. stoljeća u više navrata bilo je pokušaja da se temeljem zakonskih uredbi reguliraju pravilnici i postupci u vezi ptičjeg fonda, a u okviru naredbi o zaštiti voda. Golub-

barstvo je u Šibeniku tijekom 20 stoljeća bilo slabo razvijeno. Golubovi su se sporadično i rijetko uzgajali za let tzv. golubovi pismošoš (bijeli, plavi, kovani, crveni itd.) i u Šibeniku nije postojalo društvo za njihov uzgoj. Također nije postojao ni povećani interes za uzgoj sitne ukrasne peradi. Golubarstvo i uzgoj ukrasne peradi je bio više razvijen na području sjeverne Hrvatske, Slavonije, Bosne i Hercegovine (Banja Luka), Srbije, Mađarske, Italije, Njemačke itd.⁴

Značajni aspekti modernizma u civilnom životu grada ogledali su se u prihvaćanju recentnih pojava razonode i razbibrige pa je i interes za ornitokulturu i držanje ptica od početka 20. stoljeća bio naglašen.⁵

Svjatovnije i brojnije držanje te uzgajanje ostalih ptica, a posebno kanarinaca u Šibeniku započinje u prvih desetljećima 20 stoljeća. Tadašnje nepovoljne gospodarske političke prilike i Svjetska gospodarska kriza 1929. godine nisu građanima omogućavale ozbiljnije držanje i uzgajanje sobnih ptica. Ornitokultura Šibenika je razvijana usporedno s talijanskom, prije svega zbog sugrađana talijanske nacionalnosti, a i pomorskih veza s prekomorskom Italijom.⁶

Uzgajivači i ljubitelji ptica su bile osobe većeg društvenog statusa, liječnici,⁷ profesori, obrtnici itd. Neki od njih, posebno potomci talijanskih doseljenika u Dalmaciji ptice su uzgajali u lijepo uređenim vrtnim volijerama i okućnicama uređenim u klasičnom talijanskom romantičkom stilu. Ljubitelji su kao i danas držali ptice europske faune (gardeline, verdune, frizele i lugarine)⁸. Uglavnom su ih lovili na lijepak ili u ornitološke mreže. Danas su mnoge europske ptice dovedene na granicu opstanka. Ugrožene su negativnim ljudskim aktivnostima, širenjem naselja i prometnica, isušivanjem močvara, primjenom agrokemikalija⁹ itd. (Tutman, 1998).

Masovniji i organiziraniji početak uzgoja kanari-

1 Ne može se reći da je donedavan lov na ptice bio nezabranjivan i da su do sadašnjih zakona i konvencija ptice bile u nemilosti. Ptičari želanduri od uccellatura, pokr. Ozellanda=lov ptica lovili su određene malobrojne vrste ptica strepeći od mogućih sankcija. Dr. sc. Lozovina ističe da uzgajatelju u lovu skladno zakonu treba omogućiti da pribave po koji uzgojni primjerak, a u navedeno bi trebalo uključiti sve instance pa čak i društva koja bi trebala djelovati i na selekciji (Lozovina, 2002).

2 Rukopisi don. Krste Stošića N/13, str 2. Muzej grada Šibenika.: Oko 400 primjeraka lokalne flore i faune postavljeno je u dvorani muzeja u tadašnjoj ulici Nikole Tavelića, u starom dijelu grada. Lovačko društvo nije dobivalo dovoljno sredstava za rad muzeja te je 1937. godine većinu eksponata poklonilo šibenskoj gimnaziji, koja je tada preselila u novo izgrađenu zgradu. Tada je formiran kabinet flore i faune. U njemu je bilo raznih prepariranih primjeraka životinja i ptica (sokol, orao, svraka, gavran, labud, kos, manje ptice, kamenjarke i dr.). Raznih veličina i boja. Postavljene su u nekoliko ostakljenih ormara. Ta je zbirka dugo godina sve do kraja 20. stoljeća služila u radu biološke grupe, koja je bila jedna od najaktivnijih u toj srednjoj školi. Dugogodišnji voditeljica navedene grupe je bila prof. biologije Mira Lambaša.

3 Blažević, M: Razni materijali iz šibenske povijesti.

4 Početkom 20. st. u razdoblju između 1900–1910. godine se javlja uzgoj ukrasne peradi i golubova kako među šibenskim građanstvom tako i u obližnjim mjestima, Vodice, Tijesno i Murter (DAŠI, ZP).

5 Baš u vrijeme kada je grad dobio i nekoliko kulturnih i sportskih društava (Pjevačko društvo Kolo, Filharmonično-dramaturško društvo, Društvo sokolske omladine i dr.).

6 Prema kazivanjima Dorbić, J. (2012): »Berto Zamalli je živio u šibenskoj Kalelargi te je uzgajao crvene lipokromske kanarinice. U hranu im je dodavao mljevenu crvenu papriku i mrkvu. Prostor u kojem je držao ptice za rijetke posjetitelje je u ondašnje vrijeme bio impresivan. Ptice bi nabavljao preko poznanika iz Italije«.

7 Možemo izdvojiti dr. Dulčića koji je bio veliki ljubitelj ptica pjeвица, a posebno je volio držati lugarine (*Carduelis spinus*), kao i nastavnika engleskog jezika Krstu Mršu iz Mandaline koji je također bio ljubitelj kanarinaca i europskih pjeвица. Mrša je bio prstenovač ptica pri Hrvatskom ornitološkom savezu. U starijem životnom razdoblju se animao za ornitološke toponime.

8 U Šibeniku se češljugar (*Carduelis carduelis* L.) naziva gardelin ili rjeđe grdelin, zelendur (*Carduelis chloris* L.) verdun, žutarica (*Serinus serinus* L.) frizel ili frizelin, čizak (*Carduelis spinus* L.), obična zeba (*Fringilla coelebs* L.) finka ili zeba (*Fringilla coelebs* L.) itd.

9 Više u: Znaor, 1996.

naca i drugih sobnih ptica u Šibeniku započinje 60-ih godina 20. stoljeća, a vrhunac postiže 80-ih godina. U Dalmaciji, posebno u Zadru i Splitu ozbiljniji uzgoj ukrasnih ptica započinje nešto ranije. Oko 1970. godine se oformljuju i prva ornitološka društva, koja su svojim članovima pomagala u nabavci ptica, hrane, znanja o nasljeđivanju i liječenju ptica. U Šibeniku se početkom 80-ih godina osniva Društvo za uzgoj ptica „Šibenik“. Gotovo svake subote 80-ih godina 20. stoljeća neki su uzgajivači (Milić, Bračić i dr.) na šibenskoj tržnici prodavali ptice (papige tigrice, nimfe, kanarinke i australske zebice). Ovo nikada nije bila dohodovna grana animalnih znanosti kao što je to bio slučaj u susjednoj Italiji, Belgiji, Francuskoj, Nizozemskoj, Njemačkoj. U navedenim zemljama su se uzgajale sve vrste ukrasnih ptica. Uzgajivači su ptice prodavali, direktno u suvremenim uzgajalištima, sajmovima ili izložbama. Italija se ipak može izdvojiti kao najjača ornitofilska europska zemlja. Navedeno se ogleda u ornitofilskoj tradiciji, brojnim regionalnim klupskim organizacijama, razvijenoj ornitokulturi i pratećoj industriji te izložbenim rezultatima. Ne smiju se zanemariti niti druge susjedne zemlje. U susjednoj Mađarskoj su se ptice u većini slučajeva uzgajale za ostvarenje zarade, a manje u svrhu natjecateljskog hedonizma. U Mađarskoj je to zanimanje bilo izrazito dohodovno jer su ptičarima žitarice za hranidbu ptica bile manje skupe u odnosu na neke druge susjedne zemlje. Mađarska ornitokultura se uglavnom temeljila na komercijalnom uzgoju i prodaji egzotičnih ptica i papiga.¹⁰

Prodaja i uzgoj ukrasnih ptica u Šibeniku naglo se smanjila početkom 90-ih godina zbog ratnih zbivanja, pada platežne sposobnosti građana, a skraćuje se i raspoloživo vrijeme za hobističke aktivnosti.

MATERIJALI I METODE

U radu su se kao primarni izvori podataka koristile različite znanstvene metode: indukcije i dedukcije, analize i sinteze, kompilacije, povijesna metoda (arhivski podaci i memoari pojedinaca), metoda opažanja i intervjui s ljubiteljima i uzgajivačima ptica s područja grada Šibenika, Zadra, Splita, Dubrovnika, R. Hrvatske,

Bosne i Hercegovine, R. Slovenije, R. Njemačke i drugih susjednih zemalja. Od sekundarnih izvora korišteni su različiti stručni i znanstveno-popularni časopisi, knjige te stručni i znanstveni radovi.

UKRASNE PTICE I KANARINCI – UZGOJ I DRŽANJE

Ozbiljniji počeci uzgoja kanarinaca u Šibeniku datiraju od 60-ih godina 20. stoljeća.¹¹ Prije su se kanarinci uzgajali tek sporadično s pticama europske faune.¹² Tadašnji kanarinci su bili izvan ocjenskih standarda (nedefiniranih oblika ili nepotpunog pjeva). U to za ljude „oskudno“ vrijeme ptice su uzgajali bogatiji stanovnici grada, inženjeri, obrtnici i profesori. Ptice su se lovile u prirodi: gardelini (*Carduelis carduelis* L.), verduni (*Carduelis chloris* L.), frizeli (*Serinus serinus* L.), faganeli (*Carduelis canabina* L.) i lugarini (*Carduelis spinus* L.). U tom periodu od starijih ptičara mogu se izdvojiti: Gildo Ivančević, Ratko Pilić, Branko Jurišić, Šime Krnčević, Marko Ivančević, Nedjelko Milić, Marinko Vrčić i dr. Kanarinke su međusobno razmjenjivali, kupovali u većim gradovima, Splitu ili Zadru. Na Splitskoj „pjaci“ su se tada prodavale ptice, kanarinci i „divljaci“¹³ pa su i šibenski ptičari subotom odlazili do navedene tržnice da upotpune svoje jato ili naprosto da razgledaju ptice koje su bile na prodaji. Tada nije bilo balkona ili verande u Šibeniku na kojoj nije gardelin (*Carduelis carduelis* L.) vizjavao, verdun (*Carduelis chloris* L.) zviždao i „strilavao“ ili frizelin (*Serinus serinus* L.) frigao. U brijunici gosp. Ostojića svakodnevno su tiho pjevali „salonski“ malino kanarinci.¹⁴

Za usporedbu s ostalim mediteranskim gradovima u Dubrovniku je prvi uzgajivač kanarinaca bio dominikanac fra. Vice Domić koji je iza Prvog svjetskog rata u samostanu počeo s uzgojem kanarinaca. Uzgajao je žute „kapičare“, koje je dobivao iz Italije. Kanarinke je prodavao i novac ulagao za nabavu ptičje hrane. 70-ih godina 20. stoljeća ptičari su se znali okupljati i u radnji dubrovačkog urara Pepa Lucionia koji je stanovao u predjelu Sv. Marije. On je uzgajao žute i zelene kanarinke. Posebno se divio probranim pjevačima koje je vješao na zid radnje sa strane Straduna (Greguš, 1999).

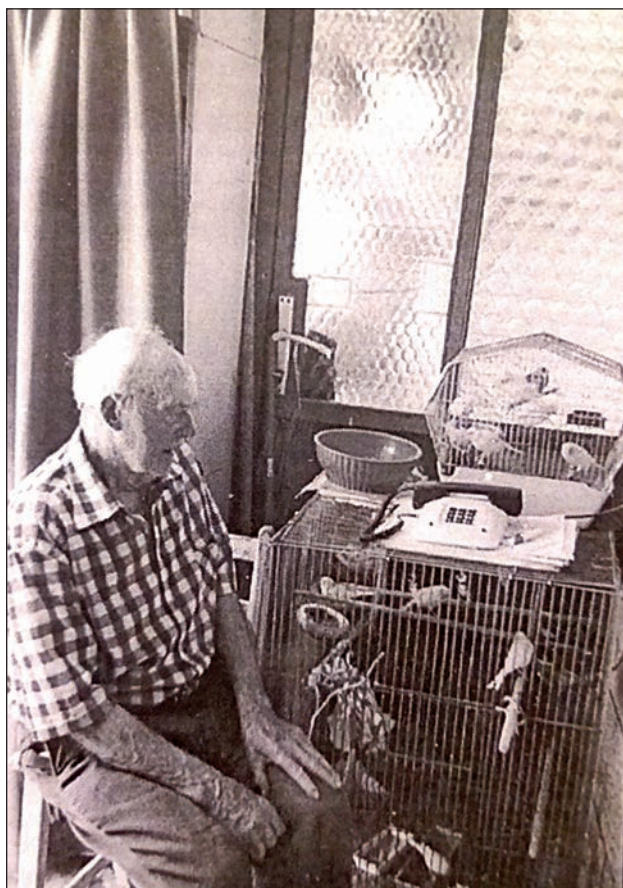
10 Kazivanja međunarodnog ornitološkog szca gosp. Igora Martona iz Bilja kod Osijeka.

11 »Kanarinci spadaju u rod *Fringillidae*, red pjevica *Passeriformes*. Stručno se naziva *Serinus canaria*. Najbliži srodnik mu je naša žutarica (*Serinus serinus*) koja nastanjuje područje čitave Europe. Prvobitna domovina divljeg kanarinca bili su otoci Tenerife, Gran Canaria, Gomera, La Palma, Fero, Madeira i dio Azorskih otoka. Boja divljeg kanarinca nije naročito atraktivna. Mužjak je svijetložutozelen, a ženka ima manje intezivne boje od mužjaka« (Matošić, 2004, 9). U 16. stoljeću su prenijeti u Europu, gdje su se dalje kultivirali. Danas imamo različite pasmine kanarinaca (glavne skupine boja, stas i pjev) koje se znatno razlikuju od svog atavističkog pretka (Matošić, 2004).

12 Tako Travica (2003) u ornitokulturnom časopisu *Batuda* navodi da je početkom 1970-ih u Zadru lov ptica bila sasvim uobičajena stvar. Jata ptica su brojila na stotine primjeraka ptica. Nije trebalo daleko ići od grada. Lovilo se po periferiji između kuća, po gradskoj rivi i iskopinama pokraj Sv. Donata.

13 U narodnom govoru šibenskih ptičara „divljaci“ su europske pjevice.

14 Posebna pasmina kanarinaca izvježbana da pjeva točno određene ture pjeva, među kojima su neke kitice naslijeđene i od pjeva Velikog slavuja (*Luscinia sp.*). Interesantno je da im se pjev može ocjenjivati pojedinačno ili u kolekcijama po četiri pjevača, gdje sve individue moraju harmonično pjevati u jedan glas. Odgoj im je relativno kompliciran jer nakon osamostalivanja od roditelja mlada ptica zahtjeva specifičnu ishranu i uvježbavanje pjeva. U Šibeniku je jedino gosp. Željko Protega uzgajao ovu pasminu kanarinaca, a sporadično su se za njih zanimali Tonći Perić iz Rogoznice, Vlado Antunac, Ivica Ivić i dr. Kako su ove ptice bile slične lipokromskim kanarincima neki su ih ptičari s njima parili, pa bi katkad znali dobiti i kojeg šarenog mladunca, jer su malinski kanarinci bili genetski nosioci melanina.

Slika 1: Pok. Milan Bulimbašić iz Brača sa svojim pticama (Izvor: L. B., 1998, 7). Pok. Milan je bio otac poznatog međunarodnog ornitološkog suca i uzgajivača ptica stasa Sinaja Bulimbašića.

Literaturni podaci o uzgoju i držanju ptica na splitskom područje su vrlo šturi. Tako gosp. Milan Bulimbašić navodi da je još 1925. godine držao gardeline na Braču koje je hranio oskudnom hranom, s prosom i malo zelenja (Slike 1. i 2.). S prvim parom kanarinaca se susreo 1928. godine, „kapičarima“ 1938. godine, a 1971. godine je bio i jedan od osnivatelja prvog splitskog ornitološkog društva (L. B., 1998).

U svrhu korelacije šibenskog uzgoja ptica tadašnjeg vremena s drugim susjednim ornitokulturama i ornitofilijama dobivamo iz intervjua s poznatim uzgajivačima ptica. Na području Banja Luke suvremeni uzgoj ptica započeo je već 1965. godine. Uzgajivač Stefan Heinrich je bio začetnik uzgoja različitih vrsta kvalitetnih ptica koje je donosio iz razvijenih ornitokulturnih središta (Njemačka, Nizozemska, Belgija itd.). Od 70-ih godina 20. stoljeća kako nam kaziva zadarski uzgajivač kanarinaca Enver Alidžanović (2018), a tadašnji član ornitokulturne udruge iz Banja Luke koji dalje navodi da je njihova ornitokultura za tadašnje razdoblje bila veoma razvijenija i to u pogledu kvalitete ptica u odnosu na

Slika 2: Različite pasmine kanarinaca stasa (Foto: Boris Dorbić, 2018).

druge susjedne zemlje (Slovenija, Makedonija, Rumunjska itd.) i gradove (npr. Šibenik, Dubrovnik, Sarajevo, Mostar itd.). U društvu su imali preko 100 uzgajivača ptica, peradi i zečeva, a na izložbama i preko 1000 izložbenih eksponata ukrasnih ptica. Od kanarinaca su bili najzastupljeniji lipokromski kanarinaci, a kasnije (krajem 70 ih godina-20. stoljeća) su se počele uzgajati i druge pasmine kanarinaca (opali, izabele, Njemački kukmom itd.). Kaziva nam da su ih na državnim izložbama tijekom 70 ih i 80 ih godina 20. stoljeća u stopu pratili i stalni konkurentni bili ornitološke udruge iz Novog Sada, Beograda i Zagreba.

Još snažnije i razvijenije ornitokulture bile su u nama susjednim državama. Tako je prema kazivanjima dugo godišnjeg uzgajivača ukrasnih ptica iz Münchena, gosp. Ivana Piližote (2018) njemačka ornitokultura 70-ih i 80-ih godina bila znatno naprednija i suvremenija od Jugoslavenske i zemalja istočnoga bloka. Svrstavala se uz bok najrazvijenijim ornitokulturnim zemljama (Belgija, Nizozemska, Francuska i Italija). U samom Münchenu je tada bilo preko 10-tak društava za uzgoj i zaštitu ptica. Godišnje su se obvezatno organizirala društvena, regionalna i državna takmičenja. Regionalne izložbe su bile impresivne i s preko 2000 izložbenih ukrasnih ptica. Za izložbe i prodaju uzgajivači su najviše uzgajali razne pasmine kanarinaca. Osim izložbenih termina u jesen i zimu ptice su se prodavale i na raznim sajmištima i u drugim dijelovima godine (Wasseburg, Ebersberg itd.). U većini slučajeva njemačke uzgajivačnice su za tadašnje vrijeme bile suvremene urađene, a uzgajivači su posjedovali i lijepo oblikovane vanjske letarke za ptice.

Kao početak suvremene kanarino-kulture u Šibeniku mogu se označiti 70-e i 80-e godine prošlog stoljeća. Početkom 80-ih godina po inicijativi gosp. Vlade Antunca iz Šibenika osniva se Društvo za uzgoj i zaštitu ptica Šibenik, koje je tada brojilo 30-ak članova (uzgajivača i hobista). Uz dugogodišnjeg predsjednika Antunca aktivniji su članovi bili: Marica Baranović, Joško Dorbić, Zoran Rupić, Tomislav Ninčić, Marinko Vrčić, Branko Jurišić, „Šoš“ Belamarić, Veli-

mir Slavica, Milan Škugor, Žarko Radovčić i dr.¹⁵ U Splitu se osnivačka skupština Ornitološke udruge Marjan održala 15. 4. 1982. godine. Tadašnji su članovi bili: Sinaj Bulimbašić, Duško Matošić, Nenad Vrandečić, Milan Bulimbašić, Ljubo Čulić, Nenad Valerijev i dr. U proteklih 20 godina splitsko ornitokulturno društvo je organiziralo veliki broj različitih izložbi. 1990. godine su organizirali Svjetsko ornitološko prvenstvo (Matošić, 2002). Oni su i potaknuli jači razvoj uzgoja kanarinaca i drugih ukrasnih ptica.¹⁶ Zahvaljujući predsjedniku društva Vladi Antuncu kvalitetne ptice iz drugih dijelova Hrvatske i ondašnje Jugoslavije. Antunac je kao vozač hitne pomoći sklappao poznanstva s mnogobrojnim ptičarima iz Rijeke, Zagreba, Osijeka itd. U tom razdoblju „starog“ ptičarstva uzgajivači su se međusobno intenzivno družili, šalili i nasmijavali. Nisu posjedovali veliko znanje o nasljeđivanju i uzgoju kanarinaca. Potrudili bi se djelomično poznavati nasljeđivanje jedne ili nekoliko pasmina ili vrsta koje su uzgajali. I u ornitofilijama susjednih gradova nije bila bolja situacija. Neki od ptičara su bili odveć tvrdo-

glavi u usvajanju novih saznanja, budući su odbijali spoznaje suvremenosti, a u stvari su u mnogo čemu griješili.¹⁷ U organizacijama Ornitološkog društva Šibenik održavale su se mnogobrojne klupske izložbe, koje bi u korelaciji s današnjim bile skromne i ameterski izvedene te nemjerljivo oskudnije od tadašnjih izrazito naprednijih europskih ornitokulturnih središta (Italija, Belgija, Nizozemska, Engleska, Španjolska, Njemačka).¹⁸ Prostori za izložbe su bili: u prostorijama Društva inženjera i tehničara, Crvenoga križa kod kina Tesle, na trgu Medulić, u staroj gradskoj jezgri Šibenika, u prostorijama današnje Turističke zajednice te u prostorijama tadašnjeg kina 20. Aprila (danas kino Odeon). Ptice su prema pravilima Sudačke organizacije Jugoslavije i Com-a ocjenjivali uglavnom splitski suci: Sinaj Bulimbašić,¹⁹ Duško Matošić,²⁰ Nikola Nonković²¹ i dr.²² Članovi su bili dužni pokloniti po jednu pticu za izložbenu lutriju. Osim ptice djeca i posjetitelji mogli su dobiti i neku opremu za kretke i ptice. Posjeta je bilo dosta, a i građani su u to vrijeme bili više zainteresirani za uzgoj i držanje ptica.

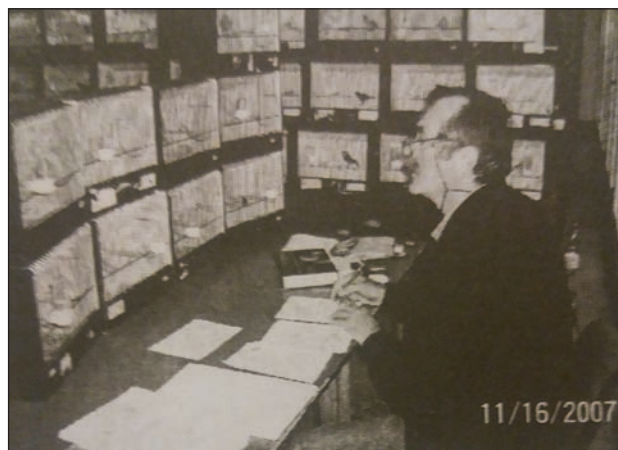
- 15 Mogu se nabrojiti i neki od zaljubljenika u ptice, prvenstveno europske faune: Josip (Joka) Travčić, Tomislav (Toka) Travčić, Slavko Lambaša, Filip Ninić, Zvonimir (Zvone) Blažević, Mile Milaković, Ivan (Pipi) Piližota, Križan (Križo) Dorbić, pok. Šime Krnčević, Josip Rupić, pok. Drago Mazalin, Frane Štimac, pok. Martin Kedžo, Zdravko Pilić, Marko Čelebićanin, Zoran Guberina, Dinko Slavica, pok. Milan Škugor, pok. Milenko Polimac, pok. Ratko (Rato) Pilić, Zoran Samsa, Srećko Mičin, pok. Marko (Rudolfo-Valentino) Ivančević, pok. Nedjelko Milić, pok. Tomislav Bračić, pok. Velimir (Vele) Belamarić, pok. Branko Jurišić, pok. Zoran (Šija) Ilić, pok. Jakov (Vagon) Dulibić, Kažimir (Kažo) Ivančević, Pešo (Pere) Sikavica, Frane Štimac, Goran Dodig i dr. Blažević, M. Razni spisi iz povijesti Šibenika: S šibenskog predjela Gorica mogu se izdvojiti sljedeći ljubitelji ptica: Paško Zorić, Dane i Niko Blažević, Paško Maričić, pojedini Goričani bili su i golubari i sokolari, koja je tradicija u Šibeniku zabilježena još u 18. stoljeću. U Varošu su bili poznati sljedeći ptičari: Ante Gulin-Bigec, Stipe Brajković, Frane Belamarić i dr.
- 16 Kanarinici za uzgoj su se držali na različitim mjestima u kući (na balkonu, verandi, u dvorištu ispod skala, garaži, dnevnoj, pa čak i u spavaćoj sobi). Uglavnom bi uzgoj započinjao oko Sv. Josipa u ožujku. Ženke kanarinca bi se možda koji tjedan prije izdvojile u posebne kretke parilice s vanjskim ili unutarnjim gnijezdom. Kada bi počele u kljunu nositi djeliće vune ili stupe i polako slagati gnijezdo tada bi im se pridružio adekvatni mužjak. Ako bi sve dobro prošlo tijekom uzgoja znalo bi se u tri gnijezda dobiti i po 12-15 mladih kanarinaca. Roditelji su mladunce osim zrnatom hranom hranili i jajčanom smjesom koja im je svakodnevno trebala biti na raspolaganju. Navedena hrana bi se pripremala na način da bi se u tvrdo skuhanu i nakon toga izribano jaje dodalo nekoliko žlica krušnih mrvica, petit kekša ili dječje hrane čokolino ili frutolino. Neki bi uzgajivači u tu smjesu dodali jednu izribanu mrkvu ili jabuku. Industrijska „mekša hrana“ (vlažna ili suha) za kanarinca kod nas se počela koristiti tek sredinom 90-ih godina 20. stoljeća. Mnogi su uzgajivači griješili prilikom uzgoja. Uglavnom nisu znali dobro pripremiti mužjake prije parenja, nisu odveć marili na čistoću pa su im se povremeno javljale i različite bolesti koje su znale uništiti i cijelo jato. Nadalje poneki su imali problema prilikom pripreme mladih ptica za izložbu, nabavke kvalitetnih ptica itd. Neki od njih stečeno znanje nisu htjeli prenositi drugima.
- 17 Kazivanja Dorbić, J. 2017: »Ponekad su neki sudački autoriteti ptičarima uspjeli ukazati na probleme u uzgoju i nasljeđivanju kod ptica. Jednom prilikom je 1986. godine Društvo za uzgoj ptica „Stari grad“ iz Šibenika organiziralo je stručno predavanje o uzgoju, nasljeđivanju i ocjenjivanju ptica gdje su suci iz Splita govorili o navedenoj problematici i odgovarali na upite zainteresiranih ptičara«.
- 18 U Beču je prva izložba ptica održana 1878. godine u prostorijama C. K društva za Vrtlarstvo. I izložbe i ptice dijelile su se u više odjela. U jednu skupinu su spadale korisne žive ptice tj. perad, u drugu ukrasne, u treću preparirane kao i drugi preparati u svrhu znanstvene vrijednosti, treću skupinu su činile ornitološke knjige i Dr. Emil Holub izložio je 200 živih ptica s europskog i svjetskog areala. To je bio i jedan od najzanimljivijih odjeljaka izložbe. Interesantno je napomenuti da je bilo 921 ptičjih eksponata (Matošić, 2003).
- 19 Sinaj Bulimbašić rođen je 1945. godine u Selcima na otoku Braču. Bio je međunarodni ornitološki sudac i uzgajao je ptice stasa s kojima je osvajao zapažene rezultate. Jedan je od glavnih organizatora Svjetske ornitološke izložbe koja se održala u Splitu 1990. godine. Napisao je i nekoliko stručnih knjiga iz ornitokulture.
- 20 Duško Matošić, dipl. ing. stroj. rođen je 1952. godine u Splitu. Sportskim uzgojem ptica se ozbiljnije počeo baviti od 1975. godine, premda je ljubav prema pticama razvio još u ranom djetinjstvu. Od tada sudjeluje na svim značajnim ornitološkim izložbama na kojima je s kanarincima stasa i papigama postizao odlične rezultate. Međunarodni je ornitološki sudac i bavi se stručnim radom na području ornitokulture. Bio je na čelnim funkcijama u Ornitološkoj udruzi „Marjan“ iz Splita, Savezu ornitoloških društava Dalmacije i Zboru ornitoloških društava Hrvatske, bio je jedan od glavnih organizatora Svjetske ornitološke izložbe u Splitu, 1990 godine. Objavio je više stručnih knjiga o kanarincima i papigama te o ocjenjivanju ptica. Bio je glavni urednik časopisa Batuda i Nova Batuda. Svojim radom i djelovanjem značajno je pridonio razvoju suvremene i moderne Hrvatske ornitokulture.
- 21 Nikola Nonković rođen je 1937. godine u Zadru. Bio je međunarodni ornitološki sudac i uzgajivač kanarinaca boje s kojima je na izložbama postizao vrlo dobre rezultate. Ocjenjivao je na velikom broju izložbi različitog ranga. Posjedovao je solidno znanje o nasljeđivanju i ocjenjivanju ptica.
- 22 Ornitološki suci su na izložbu dolazili dan nakon zaprimanja ptica uglavnom rano ujutro te započinjali s ocjenjivanjem ptica. Svaki sudac je imao svoj stol na koji su mu njegovi pripravnici ili članovi društva donosili ptice za ocjenjivanje. Ocjenjivali su ih po točno određenim stavkama (po pravilima C.O.M-a) kao npr. Boja, držanje, perje, kondicija, opći utisak itd. Nakon objavljenog ocjenjivanja članovi društva bi ih uglavnom počastili ručkom.

Slika 3: Članovi Društva za zaštitu i uzgoj ptica Šibenik, 1985. godine²⁴ (Foto: Vlado Antunac).

1986. godine u Šibeniku dolazi do osnivanja novog ornitološkog društva pod nazivom Društvo za uzgoj ptica „Stari grad“ osnovali su ga pojedini članovi iz stare udruge „Šibenik“ nezadovoljni radom i netransparentnošću djelovanja, koji su predvodili neki stariji članovi prethodnog društva. Udruga je osnovana u obiteljskoj kući gosp. Miljenka Šare u ranu jesen 1986. godine. Na osnivačkoj skupštini bili su prisutni: Ivica Ivić, Protega Željko Marica Baranović, Joško Dorbić, Joško Gojanović, Pešo Sikavica, Jakov Ramljak, Zoran Rupić, Ljubo Popović, Frane Štimac, Marko Ivančević, Ante Bulat, Ladislav Bojanić, Miljenko Šare, Boris Mudronja i dr. Oni su bili vrlo aktivni u svome djelovanju, organizirali su sastanke, izložbe, putovanja na Svjetske ornitološke izložbe itd (Slika 3). Uviđevši da su bolji i efikasniji nakon nekog vremena počeli su im se pridruživati i članovi „starog“ ptičarskog društva „Šibenik“. Prilikom pristupanja u udruhu pristupnici su trebali napisati životopis s motivacijskim pismom.²³

U Zadru su na državnoj ornitološkoj izložbi 1987. godine članovi društva „Stari grad“ postigli zapažene rezultate. Tada se mogu izdvojiti: Ivić Ivica, Zoran Rupić, Joško Dorbić, Ante Bulat, Ladislav Bojanić i dr. Gosp. Dorbić je primjerice u opalnim kanarincima osvojio 1, 2 i 3 mjesto. Gospoda Ivić i Bulat su tada postigli također značajne rezultate s kanarincima stasa, gđa. Marica Baranović s glosterima, Zoran Rupić s lipokromima itd. Bili su među četiri najjače udruge iz tadašnje S. R. Hrvatske, a društvo Marjan iz Splita je bilo prvo. Godine 1988. su na republičkoj izložbi u Dubrovniku također postigli zapažene rezultate. Šampion izložbe je bio „šafra“ žuti lipokrom kanarinac gosp. Ivica Ivića. 1989. godine u Osijeku na državnoj ornitološkoj izložbi društvo je bilo među prvih se-

Slika 4: Ocjenjivanje ptica (Matošić, 2011, 50).

dam ornitoloških udruga u tadašnjoj S. R. Jugoslaviji. Istakli su se Ivica Ivić s lipokromskim kanarincima, lizardima i njemačkim s kukmom te Marica Baranović s veoma dobrim glosterskim kanarincima. Klupske izložbe su se održavale 2. 11. na dan oslobođenja grada Šibenika. (Slike 7 i 8).

Nakon 1990. godine u Šibeniku se smanjuje broj članova Društva za uzgoj i zaštitu ptica „Stari grad“ Šibenik. Navedenom pridonose i ratna zbivanja. Prva izložba nakon 1990. godine je organizirana 1994. godine u Društvu inženjera i tehničara (DIT). Kvaliteta ptica je stagnirala u odnosu na predratno razdoblje. Društvo je funkcioniralo zahvaljujući entuzijazmu malobrojnih pojedinaca iz udruge. Tada su u predsjedništvu bili: Joško Dorbić, predsjednik, Vlade Antunac, tajnik, Marica Baranović, blagajnica., kasnije Željko Protega, predsjednik, Žarko Radovčić, tajnik i Marica Baranović, blagajnik. Sastanci članova udruge su bili dosta rjeđi. Uglavnom su se svi okupljali u razdoblju pred organizaciju izložbi ptica. Društvo je na izložbama postizalo osrednje rezultate. Neki članovi su odlazili i na Svjetske ornitološke izložbe, npr. u talijanske Udine 1994. godine. Tom prilikom je predsjednik društva Joško Dorbić za svoje članove iz Udina pribavio izložbene ptice koje su trebale oplemeniti njihovo uzgojno jato. Od boljih uzgajivača u tadašnjem razdoblju mogu se izdvojiti: Marica Baranović (kanarinci stasa), Vlado Antunac (kanarinci boje i stasa), Žarko Radovčić (kanarinci boje), Emil i Stipe Bačelić (kanarinci boje), Boris Mudronja (kanarinci boje) i dr. Zahvaljujući Savezu ornitoloških društava dalmacije iz Splita organizirane su regionalne izložbe, naručivani prstenovi, a tiskan je i ornitofilski časopis Batuda.

23 Posebno su se šalili s veterinarom Vrčićem koji im u početku nije htio dostaviti životopis. Znao im je reći „Šta će te vi „šmucige“ jedne meni doktoru naređivati da pišem životopis, bona ne će te vi to doživiti“.

24 Na klupskoj izložbi Društva za zaštitu i uzgoj ptica Šibenik u domu JNA, 1985. godine, s lijeva na desno: Ljubo Popović, Zoran Rupić, Vlado Antunac, pok. vet. Marinko Vrčić (predsjednik društva), pok. Josip (Braco) Jurković, Ivica Ivić, Joško Dorbić s kćerkom Sanjom, Mile Šare, mr. sc. Danijel Mileta i pok. Krste Mrša. Prostor im je ustupio tadašnji načelnik doma JNA, major Marijan Špernjak, koji je bio ljubitelj ptica.

Slika 5: 79. Međunarodna izložba ptica-Reggio Emilia, Italija (Foto: Boris Dorbić, 2018).

OCJENSKA LISTA	
KANARINCI — BOJE	
Iselagač:	RUPIC ZORAN
Takmičenje:	ROS SRH
Mjesto i datum:	Ocijenjen 27. XI 89
G. O. M. Ključ:	Π 3 6 B
Prilagodbe:	
Klasa:	38
Pisama:	II MESTO
Organizator:	38
Broj ptice	604
Broj prijava	040
Ligatura	18
Melanin	27
Perje	13
Veličina	10
Oblik — izgled	9
Držanje	9
Utisak	3
UKUPNO:	100 89
SKLAD KOLEKCIJE (9—8)	
SVEUKUPNO:	

Slika 6: Primjer tadašnje ocjenske liste (Foto: Zoran Rupić, 2017).

U daljnjem tekstu mogu se promotriti rezultati s 21. Otvorenog prvenstva Hrvatske u Dubrovniku 1997 godine.

Shodno tablici 1., po broju osvojenih medalja najuspješnije je bilo društvo iz Zagreba. Druga za zaštitu i uzgoj ptica iz Šibenika zauzela je 6 mjesto. U pogledu osvojenih bodova najuspješnije je društvo bilo iz Sinja s osvojenih 69 bodova, Zagreb s 57 bodova, potom Šibenik s 55 boda, Osijek 54 boda i Rijeka s 50 bodova itd.

U Šibeniku je u siječnju 1999. godine organiziran 2. Ornitološki kup Dalmacije. To je bila regionalna izložba dobre posjećenosti koja se održala u holu tehničke škole. Udruga je na toj izložbi po prvi put tiskala katalog s rezultatima natjecanja.

U radu će mo iznijeti i kratke biografije šibenskih ptičara²⁵ i to samo za „posebne“ pojedince koji su bili strastveni uzgajivači i ljubitelji ptica.

O pok. Marinku Vrčiću postoji puno ptičarskih „štori-rija“ i anegdota, rođen je u prvoj polovici 20-ih godina 20 stoljeća. Po struci je bio doktor veterinarske medicine, a radio je u Šibenikinom meso-prometu te u Školi učenika za privredu (današnja Srednja strukovna škola) gdje je učenicima predavao predmet Stočarstvo. Neki ga ptičari nisu voljeli. U njegovim doktorskim tj. „ptičarskim ordinacijama“ bilo je zaista svega. Kako je bio druželjubiv i promoćuran znao je nabaviti svega, od razne hrane do ptica, u to vrijeme zaista rijetkih i kvalitetnih. Budući je imao velik broj raznolikog rasplodnog materijala nije se mogao kvalitetno posvetiti uzgoju i pripremi ptica za izložbe. Pok. Marinko je bio i strastveni ljubitelj ptica europske faune, posebno češljugara (*Carduelis carduelis* L.). Osim njih držao je i zelendure (*Carduelis chloris* L.) te manji broj čižaka (*Carduelis spinus* L.) i žutarica (*Serinus serinus* L.). Obavezno je ptice stavljao „u mrak“ za Sv. Josipa i va-

dio sredinom srpnja mjeseca. U staračkom razdoblju vid ga nije dobro služio pa bi s mladim kolegama odlazio u lov na ptice. Do smrti je držao ptice, premda u znatno smanjenom obimu.

Pok. Ratko (Rato) Pilić, spličanin po rođenju, koji je bio zaneseni „grdelinaš“.²⁶ Često je išao u lov na gardeline (*Carduelis carduelis* L.) javnim prijevozom budući nije imao položen vozački ispit. Bio je iznimno simpatičan i temperamentan. Gardeline (*Carduelis carduelis* L.) je držao u staroj kući u šibenskoj kalelارج. Znao je odabrati pravoga pjevača. U lov bi znao često otići s ptičarem Bračićem.

Pok. Nedjelko Milić rođen je u prvoj polovici 20-ih godina 20. stoljeća. na području Splita. Po zanimanju je bio vatrogasac i živio je sa suprugom Anđelkom u šibenskom plavom neboderu. Kako kažu kazivači „Čudan je bio taj dragi barba „Nediljko“, pomalo nepovjerljiv, a onda opet simpatičan“. „Informacija o ptičama puno, ali opet nešto nedostaje“. Volio je držati verdune (*Carduelis chloris* L.), te je smatrao da dobar pjevač mora biti zagasitog perja, zdepast s glavom poput kocke od šećera. U lov na ptice odlazio je svakodnevno i to većinom na Sv. Maru. Govorio je da „muć“ za verdune (*Carduelis chloris* L.) treba biti gust, visok i pun „baketina“. Držao je i 5-6 pari kanarinaca solidne kvalitete s kojima je na klupskim natjecanjima postizao zadovoljavajuće rezultate. U starijoj životnoj dobi je imao malo ptica, tek onoliko za svoj gušt i veselje. Izradio je vlastite smjese zrnevlja za hranidbu pojedinih ptica koje su se pokazale dobre za verdune (*Carduelis chloris* L.) i faganele (*Carduelis cannabina* L.).

Marko Ivančević rođen je 1926. godine u Šibeniku. Za njega se može kazati da je cijeloga života najviše volio ptice europske faune, premda je tijekom 80 i 90-

25 Vidi i u Krnčević Rak, 2012,35–40.

26 U Splitu i Sinju češljugara u narodu zovu grdelin, Dubrovniku staglin, Šibeniku gardelin, Rijeci i primorju grdelac, Zagrebu štiglec, češljugar, Osijeku i Slavoniji grdel, češljugar, štiglic, Bosni i Hercegovini štiglic itd.

Slika 7: Diplome, medalje i pehari s ornitoloških izložbi (Foto: Zoran Rupić, 2017).

Tablica 1: Plasman ornitoloških udruga prema osvojenim medaljama na 21. Otvorenom prvenstvu Hrvatske u Dubrovniku 1997 godine (Čubelić, 1998, 4).

Udruge	Zlatna medalja	Srebrna medalja	Brončana medalja
Zagreb	9	7	5
Split-Marjan	2	7	7
Sinj	8	7	6
Osijek	8	5	6
Rijeka	6	2	4
Šibenik	5	5	5
Dubrovnik	3	5	4
Pula	3	3	2
Sisak	2	4	3
Split-Zvončac	2	2	1
Rab	-	1	2
Vinkovci	-	-	2
Zadar	-	1	-
Nedelišće	-	1	-

Slika 8: Katalozi s izložbi u Splitu 1986. te Dubrovniku 1997. godine (Foto: Zoran Rupić, 2017).

ih godina 20. stoljeća uzgajao i kanarinke s kojima na klupskim izložbama nije postizao značajnije rezultate. Za kanarinke je znao kazati „Šta će mi kanarini, nemoš ih prodati a ni darovat“. Gardeline (*Carduelis carduelis* L.) je poznao,²⁷ lov, držanje i pjev, za to je sigurno bio jedan od najboljih u gradu. Nije inzistirao kao neki od njegovih kolega na bespriječnom gardelinskom pjevu.²⁸ Volio je i faganele (*Carduelis cannabina* L.), za koje je znao reći da imaju najljepšu pjesmu. Za frizela (*Serinus serinus* L.) je govorio da je on kapelnik koji predvodi druge ptice na pjev. Jednom zgodom mi je Marko Ivančević (2008) pričao da je odgajao mlade od kukmaste ševe (*Galerida cristata* L.) te ih s gardelinom (*Carduelis carduelis* L.) učio njegovom pjevu.²⁹ Bio je pravi ptičar staroga kova u uzgoju i držanju pa su samo pojedini ptičari (popustljiviji i strpljiviji) mogli ostati s njim u dobrim odnosima.

Pok. Marica Baranović je rođena 1927. godine u Labinu (Općina Prgomet). Završila je šibensku gimnaziju te je do mirovine radila u računovodstvu Izgradnje. Nije imala djece te je nakon suprugove smrti naslijedila ptice koje je otada zavoljela i počela uzgajati. Imala je osrednje ptičarsko „znanje“ stečeno iskustvom. Bila je donekle ptičar starog kova. Uglavnom je držala i uzgajala kanarinke pasmine Gloster s kojima je postizala zapaženije rezultate. Neke ptice povremeno je nabavljala iz Njemačke, preko ptičara „Smoje“. Dugi niz godina je obnašala blagajničke i administrativne poslove u društvu „Stari grad“.

Pok. Tomislav Ninić je rođen u prvoj polovici 30-ih godina 20. stoljeća u Šibeniku. Ptice je volio od djetinjstva, najprije europske pjevice, a poslije i kanarinke. Više je volio i držao ptice europske faune, mada je znao uzgojiti i izložiti i po kojeg kvalitetnog kanarinca. Često se družio s Brankom Filipovićem Grčićem koji je također bio strasni ljubitelj i uzgajivač ptica europske faune.

Pok. Tomislav Bračić, zvani Muto je bio gluhonijema osoba, te je na „mote“ oponašao izgled ptice, a prema intenzitetu otvaranja kljuna ukazivao bi na kvalitetu pjeva (kanarinčevog ili od europske pjevice). Svoje kolege ptičare bi znao okarakterizirati prema njihovom zanima-

nju: Bračić bi često znao i prodavati ptice na šibenskoj gradskoj tržnici. Postoji anegdota da je bojao vrapce te ih prodavao pod kanarinke. Bio je pravi „ordinal“ među ptičarima i istinski ljubitelj grada i šibenskih tradicija.

Velimir (Vele) Slavica je živio u šibenskom predgrađu Varoš. Uzgajao je kanarinke i ptice europske faune. Uzgajao je lipokromske i melaninske kanarinke s kojima je postizao dobre rezultate. Ptice je prestao izlagati na izložbama početkom 90-ih godina 20. stoljeća.

Pok. Ladislav Bojanić, rođen 40-ih godina 20. stoljeća radio je kao mehaničar u Krkinoj pekari. Uzgajao je kanarinke boje i papige. Posebno je volio kanarinke na crvenoj osnovi s kojima je postizao i solidne rezultate na klupskim i većim izložbama. Također je volio držati i divlje ptice. Za društvo je povremeno nabavljao sjemensku hranu i preparate za karotiniranje (bojanje) ptica. Ptice je prodavao na raznim sajmištima i uzgajao ih je do pred smrt.

Žarko Radovčić je rođen u prvoj polovici 50-ih godina 20. stoljeća. Od ranog djetinjstva držao je i uzgajao europske pjevice i kanarinke. Volio se povremeno družiti i sa nekim starijim ptičarima, posebno Vrčićem, Milićem, Bračićem i dr. Kasnije se intenzivnije družio s mesarom Mišom Jurišićem i Tomislavom Bračićem. Znao je povremeno uzgojiti lijepe primjerke lipokromskih kanarinaca i njemačkih s kukmom. Držao je gardeline, verdune i frizeline (*Serinus serinus* L.). Nakon 2000. godine izgubio je interes za držanjem i uzgojem ptica.

Ivica Ivčić rođen je 1953. godine. Uzgajao je kanarinke stasa u koje je dosta ulagao i s kojima je postizao izvrsne rezultate. U novoformiranim društvima obnašao je čelne dužnosti. Početkom 90-ih godina 20. stoljeća prestaje s uzgojem ptica, a nedugo zatim odlazi živjeti u Njemačku.

Joško Dorbić rođen je 1957. godine u Šibeniku. Od malih nogu je volio ptice i prirodu. Već u osnovnoj školi počeo je držati i uzgajati razne ukrasne ptice. Sa starijim ptičarima bi često odlazio u lov te je od njih dobio i prve kanarinke za uzgoj. Postizao je vrlo dobre rezultate u uzgoju jer je bio izrazito zainteresiran za uzgoj i selekciju, a kasnije je nabavljao i kvalitetne ptice od dobrih uzgajivača. Uvijek su ga zanimale i ptice pjevice (gar-

27 „Zanimljivo je da se među starim uzgajateljima još i danas prepričavaju pjevne osobine nekadašnjih češljugara s Marjana. Bio je to i sada najomiljeniji pjev tim zaljubljenicima u marjansku pjesmu: „visli, visli, visli... vi-ziiu“. Radilo se o čistom i pravilnom neprekidnom slijedu istih strofa što može djelovati i jednolično, ali se moraju priznati snaga, čistoća i pravilnost pjeva. Nažalost, talijanskim bombardiranjem Splita u travnju 1941. godine nestalo je, kažu, tih češljugara, odnosno takve pjesme. Ljubitelji tog pjeva neprekidno traže češljugara s takvom pjesmom pa su spremni za njega platiti i nevjerojatne iznose (Lozovina, 1999, 9).

28 »Najčešće se njegova glasanja razvrstavaju u dvije različite skupine: Prva je pravi i istinski pjev u kojemu češljugar ispušta uzastopno seriju nota, vrlo često različitog tipa, skladno ih uklapajući tako da formiraju prepoznatljiv slijed. Tako ponekad, npr, slijedu nota koje bi se mogle onomatopejzirati kao Visli, vislo, visli češljugar dodaje jedan oduženi završni vi-ziiu. Za ovu pravu raspjevanost u nekim se krajevima kaže da češljugar bati pa se negovo batenje ili bolje i češće batuda različito vrjednuje. Ne uzima se u obzir samo tonalitet nego i visina, jačina, boja i trajanje zvuka posebno cijeneći ritmičku i melodijsku organizaciju pjesme. Druga skupina obuhvaća brojne glasovne izražajnosti koje su kratkotrajne, a ne baš uvijek i ugodne. Tako se najčešće u jatu, ali i u malobrojnoj skupini, javljaju jednim učestalim, ne baš glasnim onomatopejziranim ci-pi, ci-pi-pi. Slično se glasaju i u letu, ali i pri skakanju po granama i grančicama stabala i po raznom korovskom bilju tražeći jelo« (Lozovina, 1999, 8).

29 Autor teksta je zabilježio i kazivanje od pok. Marka Ivančevića (2008): »Pratili smo sa dvogledom na Žitniću di u žitu iz zraka pada kalandron (*Galerida cristata* L.) i onda kad smo to vidili brzo smo otišli pokupili mlade, ako se već nisu prije negdi razbižali, a ako jesu vrag bi ih moga uvatiti po šenici. Mlade san od nekih 7-8 dana ranija sa crvima, to su bili oni gambari koje san zna skupiti ispod golubova, kada je kod njih bilo šporko i ne čistu se miscicima u golubari. Kasnije san in dava tičje rane i voča svakakvoga. Kad su narasli i opernatili stavija bi ih kod gardelina (*Carduelis carduelis* L.) da slušaju pismu«.

delini i verduni), Početkom 80-ih godina 20. stoljeća je s kolegom Ivom Šantićem³⁰ u sklopu Hrvatskog ornitološkog saveza prstenovao ptice na različitim ornitološkim lokalitetima. Držao je i golubove pismonoše s kojima je postizao odlične rezultate.

Zoran Rupić rođen je 1958. godine u Šibeniku. Uzgajao je lipokromske kanarinke vrlo dobre kvalitete. Na klupskim izložbama je postizao zapažene rezultate. Znao je dobro formirati uzgojne parove i procijeniti izložbenu vrijednost dobivenih ptica. Bio je vješt u izradi krletki i druge opreme za ptice što mu je pružalo osobito zadovoljstvo.

PTICE EUROPSKE FAUNE-DRŽANJE I UZGOJ

Držanje divljih ptica u Šibeniku oduvijek je bilo dio dalmatinske trivijalne gradske tradicije. Najviše su se uzgajali češljugari (Slika 9)³¹ (gardelini), pa zeleniduri³² (slika 10), čižci³³ (lugarini), jurčice³⁴ (faganeli) i žutarice³⁵ (frizeli). Nije bilo gradskog balkona niti zida „s brukvom“ gdje u „rečami“ nije pjevao „gardelin, frizel, verdun ili faganel“. O češljugarima, držanju i lovu mnogo je priča i anegdota.

Uzgoj ptica europske faune u kućnim uvjetima započeo je krajem 90-ih godina. Ptičari su znali reći da je uzgoj jednog para češljugara moguć u volijerima veličine balkona s gusto zasadenim zelenilom i drugim imitacijama prirodnih uvjeta u kojima ta vrsta obitava. Češljugar kao skitalica obitava na području Europe i Azije, gnijezdi se na visočijim listopadnim ili zimzelenim stablima. Simbol je našeg Mediterana, a njegov zvonki pjev u ljetnim mjesecima odzvanja u sparnom morskom zraku. Jedan mi je stariji ptičar proljetos spomenuo da je u gradskim sredinama Šibenika sve manje pjevica, a samim tim i gardelina (*Carduelis carduelis* L.).³⁶ Spominje da su im vrane (*Corvus* sp.) sve mlade pojele. Rekao mi je da se čak za isto obratio i šibenskom gradonačelniku dr. Buriću. Uzgoj garde-

lina (*Carduelis carduelis* L.) moguć je i na način da se njegova jaja podmeću pod kanarinke koja ih onda othrani kao i vlastite mladunce. Na takav su način neki ptičari pokušavali odgojiti tj. selekcionirati iste. Jedan mi je ptičar davno pričao da su mu prijatelji znali donijeti grdelinova (*Carduelis carduelis* L.) jaja s šibenske Srime, ali da su izleženi mladi vrlo brzo ugibali. On nije znao razlog zbog čega se to dogodilo, a nije se ni želio upuštati u tu problematiku. U većini slučajeva im nije uspijevalo jer nisu znali da minimalno 4-5 dana mladunci češljugara (*Carduelis carduelis* L.) zahtijevaju ishranu s hranom životinjskog podrijetla (različiti crvi, mravlja jaja, ličinke različitih kukaca, pužići, kukci itd.).

Pok Marici Baranović je uspjelo uzgojiti dva mlada češljugara (*Carduelis carduelis* L.), koje joj je nećak kao ptiče od nekih sedam dana donio jer su ispali iz gnijezda. Od tog češljugara dobila je tijekom godina desetak lijepih križanaca s bakrenim kanarinkama, a pjevu ih je učila na način da im je u prostoriji bez drugih ptica puštala snimljeni češljugarov (*Carduelis carduelis* L.) pjev na kasetofonu. Poslije se došlo do spoznaja da ako mladi ne jedu animalnu hranu, ne dobiju potrebni imunitet koji im je potreban da se obrane od različitih parazitskih i bakterijskih bolesti koji se javljaju u kaveznom uzgoju. Jedna od takovih bolesti je kokcidioza ili u narodu zvana „Bubak“.³⁷ Slična situacija je bila i s uzgojem zelendura (*Carduelis chloris* L.) i faganela (*Carduelis cannabina* L.). Nešto lakši uzgoj je bio kod čižaka (*Carduelis spinus* L.) i frzelina (*Serinus serinus* L.) koji su po prirodi prilično mirnije ptice. Nedjelko Milić mi je 90-ih godina 20. stoljeća pričao da je na Sv. Ani znao pratiti u koje čempese slijeću zeleniduri (*Carduelis chloris* L.), te potom uzimati njihova jaja penjajući se na stabla visine preko 20 metara.

Jaja bi nježno odložio u metalnu kutiju i obavio s vatrom od pamuka. Onda bi ih podbacio pod kana-

30 Kazivanje J. Dorbića (2017): Ivo Šantić iz Šibenika, ljubitelj i prstenovač ptica, koji je bio vrlo potkovan sa znanjem iz Ornitologije. Na terenu je vršio mjerenja ptica i biometrijske analize. 80-ih godina 20. stoljeća uzgajao je zimovke (*Pyrrhula pyrrhula* L.) (u vrtnim volijerima, kada je za druge to bilo nezamislivo. Svakodnevno ih je snimao s aparatom i bilježio njihovo ponašanje.

31 *Carduelis carduelis* L. – češljugar, gardelin, šibenčanima najdraži, kako stasom tako i glasom.

32 *Carduelis chloris* L. – zelendur, verdun, zelene boje i žutih prsa, držali su ga radi „zviždanja i strilavanja dok piva“.

33 *Carduelis spinus* L. – čižak, lugarin, „Zelene boje s crnim podbratkom i „tašelon“ na glavi, simpatičnoga pjeva“.

34 *Carduelis canabina* L. – jurčica, faganel, „Smede obojan tić s tamno-crvenim „tašelon“ na čelu i prsima, lipo piva“.

35 *Serinus serinus* L. – žutarica, frizel, zelene boje. „Friga dok piva.“

36 Po kazivanju Dorbića (2017): »Gardelini bi se u gradu na poljani i to na onim velikim bristima do ceste pojavili u trećem mjesecu, kada bi oni propupali i pomalo cvitavali. Tada bi se znalo skupiti nas par tičara i slušati njihovo čičanje (ci-ci-cipli, ti-ti) i tuču (trrr-tššš) visoko na stablima. Uvijek ih je bilo 10-15, a nekada i priko 20 komada. Verduna je bilo svugdi di je bilo cimpriža i bora. Posebno na fortici, na groblju Sv. Ane. Frizeli su najviše volili borovinu, prije bi cili grad u proliče zvrčija od njihove pisme. Faganeli bi se najviše kotili u smričkama, bilo ih je dosta na brdu priko puta Rokića drage«. U blizini poljane od 1896. godine nalazi se i gradski perivoj Roberta Visionsija koji je bio odlično stanište za neke europske pjevice (Više u Dorbić i Temim, 2016 i DAŠI, Zbirka Hortikultura (ZH). Urbani okoliš za ptice započinje krajobraznim uređenjem Šibenika i okolice nakon II. svjetskog rata. »Najviše se radilo na pošumljavanju i podizanju novih pejzažnih površina u okviru novo izgrađenih stambenih zgrada na istočnim dijelovima grada« (Dorbić i Temim, 2015, 638). Više o pošumljavanju Šibenika i okolice u DAŠI, Zbirka Šumarstvo.

37 „Bubak“ po dalmatinski ili kokcidioza ili sušica (*Coccidiosis*)-Ako bi bila akutna tada za ptice ne bi bilo spasa, umrle bi vrlo brzo za nekoliko dana. A ako je zahvatna tada bi potrajala i po mjesec, dva. Ptičari bi ju liječili na sebi svojstven način s različitim humanim antibioticima, čiji bi prah zahvaćali na „vrh noža“ i razrijedili s vodom u pojilici. Postojali su i lijekovi za ptice protiv kokcidioze, kao što je bio npr. Sulfadimidin.

rinku, za koju je znao da je dobra i brižna majka.³⁸ Uglavnom su to bile one s „mačicom“ na tijelu ili van standardne norme za izložbene kanarinke. Nije htio na gnijezdu uhvatiti jednog od roditelja, jer mi je kazao da oni znaju često od žalosti i uginuti ili ako prežive tada budu izrazito nemirni u kavezu što se ptičarima nikada nije sviđalo. Mnogi su uzgajivači europske ptice puštali u prirodu ako bi se one tijekom uzgoja razbolile. Vjerovali su da će se možda neka od njih pomoću različitih prirodnih tvari u uvjetima nove prilagodbe i izliječiti. Znali su da je za takve ptice pogodan zeleni kostriš, čaj od šipurka pasje ruže, koprive ili koromača. Mijenjanje podnica i posipanje s morskim pijeskom pogodno je djelovalo na divlje ptice. Također su od značaja bili vitamini, minerali i kvalitetna hrana. U nedostatku iste ptičari su znali nabaviti i onu lošu, pa čak i prosijavati pojedenu i punu izmeta.

U Šibeniku se dosta u razdoblju nakon 1980. godine baštardiralo tj. uzgajali su se križanci između kanarinca, kao domestificirane vrste s nekim predstavnikom divlje ptice. Uglavnom su to bili češljugar (*Carduelis carduelis* L.),³⁹ zelenduri (*Carduelis chloris* L.), žutarice (*Serinus serinus* L.) i čižci (*Carduelis spinus* L.). Nije se pridavalo velike pozornosti vanjskom izgledu ženke kanarinca. Za ovu namjenu izdvajane su ptice van standarda, krupnije ili dosta sitnije građe. Preferirale su se ptice svjetlijih nijansi ili crvene (tada narančaste) boje. Nije se koristila obrnuta kombinacija češljugarica x mužjak kanarinac (suvišno) jer bi tada bila potrebna velika volijera.

Budući se navedene vrste u prirodi ne bi nikada sparile osim u područjima gdje se njihovi areali preklapaju⁴⁰ tako je ova metoda u kućnim uvjetima uvijek bila problematična, a u većini slučajeva i bezuspješna. Pojedini ptičari nisu se htjeli pozabaviti s kompleksnošću problema, a nedostajalo je i znanja te financijskih sredstava. Danas je navedeno modernim uzgajivačima postala rutina, a postižu se rezultati koji bi u tadašnjem razdoblju bili dio sna. Upornijima bi i uspijevalo dobiti po kojeg križanca, uglavnom ako bi par dobro pripremili. Znali bi ih držati u većoj krletci s pregradom koju bi povremeno otklanjali. Pok. Gosp.

Polimac je znao „namnožiti“ različite križance, dajući uzgojnim parovima hranu bogate proteinima, šećerima i mastima: med, pinjole, bademe, orahe i sl. Inače je taj gospodin svoju tehnologiju bastardiranja tajio kao specifičnu metodu. Upornost u ishrani i odabir mirnijih divljih ptica je vjerojatno bio ključ njegovog uspjeha.

Ostale pjevice bi rjeđe sparivali s kanarincima i tu su najviše uspjeha imali s žutaricom (*Serinus serinus* L.) i čižkom (*Carduelis spinus* L.). Ostale pjevice su se manje uzgajale i držale. Uglavnom je to bio slavuj (*Luscinia* sp.), ptica koja jede crve brašnare i sezonsko voće. U Šibeniku su ga držali malobrojni. Držao se u krletkama osrednje veličine, čija je gornja strana zamijenjena s platnom budući da slavuj (*Luscinia* sp.) ima snažni odraz od kavezne štapice i može ozlijediti glavu. On se na jasen uglavnom puštao na slobodu jer je tada nedostajalo živih crva brašnara te preko jeseni i zime ne bi pjevao. Znale su se držati i obične zebe (*Fringilla coelebs* Vigors), tzv. finka,⁴¹ koja je bila česta tijekom zime u vrtovima i okućnicama i hvatale su se na različitu hranu ili mrvljeni kruh. Isti slučaj je bio i s batokljunima (*Coccothraustes coccothraustes* L.) kojeg su znali uhvatiti u 11 mjesecu u unutrašnjem dijelu županije. Uglavnom su posjećivali stabla koštele, čije bi tvrde koštice mljeli sa tvrdim kljunom. Ove lijepe ptice su se znale pojaviti i u Šibeniku tijekom jačih zima, posebno u siječnju ili veljači.⁴² Zimovke (*Pyrrhula pyrrhula* L.) su se malo držale, uglavnom ako su nekom poklonjene iz sjevernijih dijelova Hrvatske ili tadašnje Jugoslavije i to u volijerama s divljim pticama ili kanarincima. Kod nas su se uglavnom uzgajale ptice pjeva, a ne izgleda kao što su ove potonje.

Jednom zgodom mi je pok. Marko Ivančević pričao kako bi znao uhvatiti pun „kebum“⁴³ čižaka i da su tijekom lova u njemu oni lagano pjevali što nije slučaj s drugim divljim pticama.

Uzgajivači iz Hrvatske su osvajali medalje na svjetskim prvenstvima i najvećim međunarodnim izložbama. Za istaknuti je Splićanina Željka Čudinu s najteže dobivenim hibridima češljugarica i obične zebe, Žitnika sa spolno vezanim hibridima jurčice (*Carduella cannabina*

38 Pok. K. Kurtović iz Solina mi je jednom zgodom pričao kako je pratio u divljini gardelinove (*Carduelis carduelis* L.) ptice u gnijezdu i 12 dan prije nego što će izletiti iz gnijezda premjestio ih je u malu zakamufliranu krletku na mjesto gnijezda. Majka ih je instinktivno nastavila i dalje hraniti, a on ih je 30 dan odnio u svoje uzgajalište.

39 »Grdelinu moj lipi: Grdelinu moj lipi, ne gnjizdiš se više, U lipoti čempresa i bora, Ne maze te više, Ni sunca, ni zvizde, ni zora, Ne pozdravlja te više, Oblak, vjetar i kiša, Jer slobode više nimaš, Privaria te čovik, I na baketinu te uvati. A virova si mu ka mater svom ditetu. Sad u čibi od tuge kapotaješ, Sad u čibi od tuge zapivat nemoreš. Sve bi da prijatelju mali Da ti mogu slobodu poklonit, Sve bi da, Da mi na ponistru sletiš, Da me pismom svojom budiš, Da mi pismom svojom dušu ličiš, Sve bi da grdelinu moj lipi« (Filipić, 2009, 4).

40 Kazivanja Vučemilo, 2012: »Ponekad su poznati slučajevi da se u gnijezdu češljugarica pronađe jedan mladunac križanac, čiji je otac žutarica (*Serinus serinus* L.)«.

41 Kazivanja Milić, N. (2007): »Ptičarima je poznata i „Sjeverna finka“ (*Fringilla montifringilla* L.), koju su nazivali „Ruska finka“. Ona bi u naše krajeve dolazila za vrijeme izrazito hladnih zima. Često su bile prstenovane s prstenima iz sjevernih europskih zemalja. Prilično je plaha i u zarobljeništvu, a pjev joj nije osobito lijep niti melodičan«.

42 Jednom zgodom mi je pok. prof. Krste Mrša, 2000. godine pričao da je 80-ih godina za vrijeme jakih zima znao vidjeti ispod koštele (*Celtis australis* L.) na Krvavicama (istočni predio Šibenika) manje jato batokljuna (*Coccothraustes coccothraustes* L.).

43 Transportna krletka za ptice.

Slika 9: Češljugar (Wikimedia Commons).

L.) i kanarinke. U Šibeniku tijekom 70-ih, 80-ih i 90 godina 20 stoljeća., proizvodili su se križanci češljugara (*Carduelis carduelis* L.), zelendura (*Carduelis chloris* L.), žutarice (*Serinus serinus* L.) i čižka (*Carduelis spinus* L.) koji uglavnom zbog neprikladne obojenosti nisu imali visoke izložbene vrijednosti, što potvrđuje i statistika s izložbi tijekom 90-ih godina 20. stoljeća.

Iz tablice 2. je vidljivo da je najveći broj izloženih ptica i uzgajivača hibrida i europske faune bio na izložbi u Dubrovniku 1997. godine.

LOV I ZAŠTITA PTICA

Tradicija lova na divlje ptice pjevice⁴⁴ u Šibeniku traje stoljećima, još za vremena Mletačke republike. Poznata je činjenica da su romanski narodi (Talijani, Francuzi i Španjolci) veliki ljubitelji pjevica. Kod nas je lov na europske pjevice zabranjen, a u Španjolskoj se dozvoljava ulov određenog broja ptica uzgajivačima.⁴⁵

⁴⁴ Više o biologiji, ekologiji i zaštiti europskih pjevica u: Krpan, 1962; Kralj, 2005; Bulimbašić, 2012; Marguš, 2012.

⁴⁵ Autori rada ne podržavaju lov ptica u prirodi. Ovaj rad je prikaz nečega što se zbilo u prošlosti i vrijedno je zabilježiti jer je uzgoj i držanje ptica pjevica bio dio šibenskog građanskog života. U Španjolskoj je zakonom zbog tradicije držanja ptica pjevica dozvoljeno tijekom „sezone lova“ uloviti manji broj primjeraka tih ptica u svrhu uzgoja.

Ptičari su dakle u oskudici uzgojnog materijala uglavnom lovili ptice u prirodi⁴⁶ te ih na svojevrsan način prilagođavali kućnim uvjetima (Slike 11 i 12). Neki od ptičara su znali imati po 10 ili 20 gardelina (*Carduelis carduelis* L.), te manji broj verduna (*Carduelis chloris* L.), po kojeg faganela (*Carduelis cannabina* L.) ili frzelina (*Serinus serinus* L.). Držali bi ih u drvenom regalju, u drvenim „rečamama“ koje su znali i sami izrađivati⁴⁷. Od početka ožujka mjeseca pa do srpnja ili kolovoza, ptice bi se stavljale u „mrak“. Na takav način bi im se promijenio hormonski ciklus pa bi im sredina ljeta bila zamijenjena s proljetnim nagonom za parenje. Kada bi izašli iz mraka u srpnju ili kolovozu ulazili bi u period parenja, dok bi za većinu ptica taj period označavao početak mitarenja tj. mijenjanja perja i završetak rasplodne sezone. Ptice koje bi se stavljale u „mrak“ morale su biti donekle mirne i zdrave. Najbolje su bile one prošlogodišnje od „želandre“⁴⁸ tj. 9–10 mjeseca. Odabrane ptice se potom smještaju u „rečamice“ te se špricaju s anti-parazitocima⁴⁹ protiv tekuti i perojeda. U regalju se prekriju s tamnom krpom, uglavnom je to bila ona zelena boje, prvo do polovice, pa onda postepeno do kraja. Ptice se u tom periodu nisu smjele odveć uznemiravati. Hranile su se s laganom hranom bogatom ugljikohidratima 2–3 puta tjedno. Ukoliko se otkriju i izlože direktnom suncu ptice su mogle i oslijepiti.

Ptičari su lovili ptice u nekoliko navrata i to u ožujku od 10. 3. –1. 4, u 7–9 mj. „picine“ i u 10 mjesecu za vrijeme preleta.

Zaljubljenici u ptice znali su dobre „pošte“ za lov na ptice (Slike 13 i 14). U Šibeniku ih je bilo na desetke: Na Staroj cesti, Meterizama kod vodovoda, Rokić Dragi, a naročito kod preleta ptica u 10 mjesecu: Ražinama, Zablacu, Prižbi, Tribunju, Konjevratima kod crkve Sv. Ivana, Ladevcima, Dragišićima, Piramatovcima, Lokvi u Jadrtovcu, Utvini i dr. Ptice su se lovile i po kućnim vrtovima. Europske pjevice bi dolazile na sjeme od salate ili nekih korova, potom na procvale glavice suncokreta, lijepe kate, kadifice ili čička itd. Neki bi imali i tkzv. krletke samolovke (s preklopnim vratima) pored kojih bi se na zidu od kuće postavila krletka s pjevačem. U prigradskim vrtovima bi se po ljeti najčešće lovili gardelini (*Carduelis carduelis* L.) i verduni (*Carduelis chloris* L.) na suncokretu. Za

Slika 10: Zelenduri (Wikimedia Commons).

vrijeme prerade grožđa i kasnije u jesen verduni (*Carduelis chloris* L.) bi se po obližnjim selima hvatali „baketinama“ na hrpama od dropa, naročito po Donjem polju i Dubravi.

Prije samog čina lova pregledavao se teren koji je morao biti ravan, bez gustog raslinja. U sredini terena bi se nalazio gusti grm ili drača prosječne čovjekove visine s „palutinom“ (Slika 11) ili bez na koje bi se stavljala drvca umočena u lijepak.⁵⁰ Ona bi se za-

46 Lovili su ih na različite načine, na muću s baketinama, na lokvi s baketinama ili mrežom, na samu razapetu mrežu na otvorenom prostoru. Oni koji su ih u Dalmaciji lovili pod ploču nisu bili ljubitelji ni uzgajivači već jednostavno ne humani tamanitelji, koji su to radili iz različitih pobuda. »Tako se svake zime lovilo na tisuće manjih ptica pjevica. Najviše su stradavali razni kosovi, crvendač, zebe i mnoge druge ptice. Još prije dvadesetak godina bile su raširene pračke i zračne puške, također vrlo opasno sredstvo uništavanja ptica« (Tutman, 1998, 17).

47 „Rečama“ je krletka s drvenom konstrukcijom u koju se ubušuje žica. Hranilica je u obliku drvenog korita, a s druge strane se nalazila mala čašica za vodu. Ovo je krletka izrazito malih dimenzija i nepodobna je za držanje divljih ptica.

48 Period kada se bere grožđe u Dalmaciji i započinje ili je već u tijeku lov na pjevice.

49 Kazivanja Rupiće, Z. (2012): »Koristili su tekući Biokill, Neopitrid ili slična praškasta sredstva koja su raz rijedili u vodi. Ne rijetko se znalo dogoditi da su radi netočnog doziranja znali uništiti cijelo jato, što je nekim šibenskim ptičarima i danas noćna mora, ali o tome ne pričaju«.

50 Lijepak treba biti tamnije boje, da previše ne zaljepi ulovljenu pticu i da ju ne odbija prilikom slijetanja. Ljepilo su nabavljali vlastitim kanalima iz Italije, uglavnom iz Trsta ili su ga sami pravili od poluparazitske biljke *Viscum album* L.-bijela imela, na slijedeći način: U metalnoj se posudi na štednjaku ukuhavaju bobice imele dok se ne dobije ljepljiva homogena tjestasta masa. Ona bi se nakon izvjesnog sušenja i ravnjanja mazala s ljepilom i stavljala u plastični omot, čvrsto zavezana konopom ili likom.

Tablica 2: Pregled izlaganja križanaca tijekom 90-ih godina (Antičević, 2013, 26).

Ornitološke udruge	Broj uzgajivača Hibridi	Broj uzgajivača Fauna	Broj ptica hibridi	Najuspješniji uzgajivač hibrida	Broj ptica E. fauna	Najuspješniji uzgajivač E. faune
Split 1992	19	-	44	V. Sardelić	-	-
Sisak 1994	12	5	36	D. Scrobogna	8	A. Gjukić
Osijek 1996	9	7	32	M. Malatestinić	13	M. Mladenović
Dubrovnik 1997	20	10	71	M. Malatestinić	28	M. Ptičar
Zagreb 1999	14	10	33	M. Ptičar	18	M. Ptičar

badala na vrhove grma, a ptice dozivači bi pjevali u krletkama ispod „muća“. Nakon 10-tak minuta bi divlje ptice počele nadolaziti i loviti se na izrađenom grmu „bošketu“. Ulovljene bi ptice, ptičari sakupljali, prali u benzinu od lijepka te stavljali u „kebune“. Lov bi trajao nekoliko sati, a uglavnom je bio najbolji prije početka prvog preleta oko pet sati ujutro. Zanimljivo je bilo promatrati let ptica na „muć“. Grdelini (*Carduelis carduelis* L.) bi letjeli valovito. Verduni (*Carduelis chloris* L.) bi padali strelovito s visokog stabla, a frzelini (*Serinus serinus* L.) i lugarini (*Carduelis spinus* L.) bi se vješto, ponekad dugotrajno zavlčili po grmu te na posljepku doletjeli na vrh „muća“ na kojemu bi se uhvatili na ljepljivo drveće.

U ljeto bi se znali uloviti i mladi primjerci češljugara (*Carduelis carduelis* L.) (Po šibenski „Picini“) koji nisu imali jasne intenzivne boje i crvenu masku na glavi. Faganeli (*Carduelis cannabina* L.) su se teže lovlili. Oni su jako plahe ptice, a za njih je ptičar Milić govorio da imaju najljepšu pjesmu. On ih je lovio kod Crkve Sv. Margarite (u narodu Sv. Mara). Hranio ih je s jednostavnom smjesom od svjetlice, prosa, nigera i malo konoplje. Na ovom sistemu prehranu i uz ispravnu njegu znali su poživjeti i preko šest godina. Neki su ptičari u prošlosti držali slavuje (*Luscinia* sp.) i druge „mekokljunce“ uglavnom za pjev. Držali su ih u specijalno izrađenim krletkama te hranili s crvima brašnarima koje su uzgajali u drvenim sanducima

(više u Vasić, 1971) ili kantama s pšeničnim posijama. U jesen bi ih pustili nazad u prirodu.

I u prošlosti se govorilo o zaštiti ptica, bili su doneseni zakoni i akti s kojima se isto reguliralo ali se isto slabo primjenjivalo i provodilo u praksi.

Godine 1875. u Pokrajinskom listu za Dalmaciju izašla je zakonska uredba u vezi zaštite ptica gdje su obrazloženi postupci i obveze radi reguliranja tog pitanja, sve u cilju daljnje zaštite kako ptica, tako i krajobraza.

Uredbe lokalnog značaja za lovstvo donosio je i Pokrajinski gubernij (vlada) u Zadru. U tu svrhu vlasti su izdavale i tzv. oznanjenja-obavijesti, s uputama o načinu postupanja u raznim poslovima. U vezi ptica, zanimljiva je jedna uredba o uzdržavanju od lova za vrijeme lovostaja radi čuvanja »Versta korisnik i s pritegnuchem zlih običaja, koji se derže od puka u lovljenju.« Zabrana se odnosila na prestanak lova u razdoblju od 15. 4.–15. 7. svake godine, »Koliko od pilicha od kojemu drago verste od pticha, izvan onih od pivanja, koji se običajno dižu s gnjizda za učiti ih.«⁵¹ Ovaj se naputak donosi na znaje seoski rondarima i pudarima da uzmognu izvršiti kontrolu u prostoru i zabranu izlova. Oznanjenje je potpisala Cesarsko Kraljevsko Vladanje od Dalmacije u Zadru, dana 21. ožujka. 1832. godine.⁵²

U Gospodarskom dalmatinskom listu br 19 iz 1885. godine navodi se da poljodjelac treba štiti pti-

51 DAŠI-203, br. spisa 4102/1112 od 21. 03. 1932.

52 DAŠI-203, br. spisa 4102/1112 od 21. 03. 1932.

Slika 11: Mogući izgled bošketa za lov (Foto: Boris Dorbić, 2019).

ce, jer mu tamane: kukce, ličinke, pauke, crve, miševе, gusjenice.

Naše polovično narodno blago i narodna mudrost ima dosta poslovice koja govore o pticama i poljodjelstvu, poput one: Tko se boji vrabaca, nek proso ne sije ili Ptice nebeske niti oru ni kopaju, za njih se brine Otac nebeski. Naime, katolički odgoj mladeži oduvijek je u Dalmaciji govorio o pticama, njihovom biblijskom znače-

Slika 12: Sibirski češljugar-mutacija u kavezu. (Foto: Boris Dorbić, 2019; Više o sibirskom češljugaru u: Lozovina, 2003, 22–23).

nju, simboli i uvijek je Crkva uništavanje ptica i ptičjih gnijezda „držala grijehom“. Međutim, tradicija sakupljanja jaja i ulova ptica u Dalmaciji bila je duga, a uvijek je bilo i onih koji nisu slušali Boga ni Zakona, kršeći kršćanski nauk i zakonske propise, poglavito kada su u pitanju bile „ptice pjevice“ (Gizdić, 1998, 14).

Godine 1922. predsjednik lovačkog društva u Šibeniku bio je i njegov osnivač, tadašnji kotarski agronom ing. Vinko Anzulović. On je potpisivao najamne ugovore Lovskog društva u Šibeniku, pa tako i s upravom Općine Zlarin za uzgoj divljači na otoku Sestra velika i Drvenik, kao i za zaštitu ptičjih gnijezdišta.⁵³ Statistiku o godišnjem ulovu za godinu 1910. sproveo je općinski pisar Zvonimir Rakamarić.⁵⁴ U to vrijeme još nije postojalo lovačko društvo. Od 16 evidencija iz tog dokumenta na ptice se odnosi devet rubrika. I to: jarebica ili grivna 280 kom, jarebica kršna 460 kom, prepelica 700 kom, šljuka (bena) 120 kom, divljih pataka 180 kom, jeina (ćuka) 35 kom, golubova i sokola 300 kom, vrana i svraka 15 kom itd.⁵⁵

Tako se pronalaze i podaci gdje je Savezno lovačko udruženje Šibenik 09. 11. 1934. uputilo upravi Gradskog poglavarstva dopis o mnogim neovlaštenim radnjama oko hvatanja jarebica i drugih ptica. Iz dopisa: „Ovakav način je najopasniji te može da dovede

53 DAŠI-203, br. spisa 444, općina Zlarin od 8. 04. 1922.

54 Kazivanja mr. sc. Milivoja Blaževića: Šibenski slikar Zvonimir Rakamarić bio je rodnom s otoka Zlarina. Projektirao je Vijenac za „slavoluk“ koji su se izrađivali pri dolasku kralja Aleksandra u Šibeniku na poljani i obali u Šibeniku. „Slavoluk“ je izrađen od drva i omotan cvjetnom dekoracijom (Dorbić i Temim, 2016).

55 Dokument bb, statistika općine Šibenik od 21.03.1911. Iskaz divljači i škodljivih životinja ulovljenih kroz godinu 1910. Fond HR-DAŠI-203: lovstvo, lovci i lovačka udruženja Šibenika i Skradina (1839.–1985)

Slika 13: Lokalitet-Srima Prižba (Foto: Boris Dorbić, 2017).

Slika 14: Lokalitet-Jadrtovac-Streljana (Foto: Boris Dorbić, 2017).

do potpunog iskorenuća ptica sapinjanjem ploča za hvatanje jarebica i kamenjarki pa je stoga po Zakonu zabranjen.⁵⁶

U arhivskim spisima postoje i podaci o uništavanju „štetnih ptica“ o čemu se tada vodilo više pažnje nego u modernom razdoblju.

Postupci u predmetu uništavanja vrana i čavki koje pronalaze gnijezda korisnih ptica kada kljuju i piju njihova jaja pa uništavaju korisne ptice pjevice koje služe u lovu kao npr. rebice, prepelice i dr. Ti su postupci predmet jedne veće akcije oko uništavanja tih štetoinja. Šire o načinu postupanja iznosi ing. Ivo Čeović, u Zagrebu u knjižice Trovanje vrana izdane u Vinkovcima 1935. godine. Ovaj raspis je lovačkom udruženju u Šibeniku i Benkovcu pokraj Zadra poslalo Ministarstvo poljoprivrede aktom br. 39059/IV., dana 28. 5. 1937. godine na Bansku upravu, veterinarskog odsjeka u Splitu.⁵⁷

Lovačko društvo u Vodicama na sjednici Uprave kotarskog lovačkog društva 21. 11. 1945. godine usvaja odluku o dozvoli lova „Letača grabežljivaca (sokoli, orlovi, škanjci) kao grabežljivaca zvijeri da se mogu u svako doba godine ubijati“⁵⁸

U dole navedenim redcima dan je kronološki pregled o odstrelu pojedine štetne i korisne pernate divljači na različitim lovištima Šibenika i okolice.

Lovačko društvo Plavi Jadran iz Vodica 07. 9. 1953. prihvaća odluku o odstrelu: jarebica kamenjar-

ki 200 kom, jarebica poljskih 500 kom, grlica 50 kom, divljih pataka i gusaka 50 kom i vrana 60 kom. Sve je učinjeno radi rezultata ispitivanja stanja ptica na terenu i kontrole priploda divljih ptica⁵⁹

Izvještaj plava lovne privrede u kotaru Šibenik za 1960. godinu donosi podatak da je na teritoriju nadležnosti Lovačkog društva Šibenik evidentirano 1800 poljskih jarebica (trčki) sa predviđenim priplodom u 1961. godini od 1800 komada. Za odstrel je bilo predviđen 300 jarebica. Jarebica kamenjarki je bilo 1700 kom uz priplod od 1700 kom, a za odstrel je predviđeno 400 kom. Divljih golubova je bilo 100 kom uz priplod od 150 kom, pa je za odstrel predviđeno 100 komada. Od ostalih ptica za odstrel je evidentirano: jastreba 15 kom, kobaca 15 kom, vrana 600 kom i svraka 40 komada.⁶⁰

Godine 1980 registrirana su sljedeća lovačka društva: Lovačko društvo Šibenik-lovišta u Šibeniku i okolicu, Lovačko društvo Krka-lovišta u Lozovcu, Lovačko društvo Kamenjarka iz Tribunja-bez lovišta i Lovačko društvo Plavi Jadran iz Vodica. Lovišta su bila na širem području Vodica. Ocjenu o formiranju lovišta 19. 5. 1980 utvrdio je općinski komitet za privredu S. o. Šibenik. Utvrđene su i markirane granice lovišta radi prirodnog zaokruživanja u prostoru. Za Lozovac lovište počinje od masiva Trtar do Orlovače na koti visine 449 m, sa sjeverne strane, a južno od toga prema moru je lovište lovačkog društva u Šibeniku.⁶¹

56 DAŠI-203, Spis Gradskog poglavarstva u Šibeniku br. 11753 od 14. 11. 1934.

57 DAŠI-203, Spis Gradskog poglavarstva u Šibeniku br. 11753 od 14. 11. 1934.

58 DAŠI-203, Spis br. 10., 03. 11. 1945.

59 DAŠI-203, Spis br. 104/53 od 11.09.1953.

60 DAŠI-203, Izvještaj plana lovne privrede za 1960/61. god.

61 DAŠI-203, Spis br. 3153/1-80., 1980.

Tablica 3: Ptičje vrste koje poljodjelac treba zaštititi iz 1885. godine (Gizdić, 1998, 14).

1. Božji kokot	13. Dijetao	25. Grmuša penjavica	37. Maroša	49. Stejnad	61. Vrabac planinski
2. Bjelorepi perdavci	14. Drožak	26. Grmuša konopljarka	38. Modrovoljka	50. Sove noćne	62. Vuga
3. Čurlin	15. Drozd bijeli	27. Grmuša pjegava	39. Modrokos	51. Segan	63. Vinar
4. Cikuš	16. Drozd grivasti	28. Grmuša močvarica	40. Muholovke	52. Švraka morska	64. Vijoglava
5. Crvenorepa	17. Drozd kameničar	29. Grmuša ševatica	41. Piljuga	53. Slavuj	65. Zeba planinista
6. Crvenorepa pitoma	18. Fratrić	30. Kobac	42. Puzavac	54. Strujak	66. Zeba češljuga
7. Crvenovoljka	19. Fiste	31. Krivokljun	43. Pliske	55. Sjeniri	67. Zeba zelenka
8. Carica	20. Grmuša milopjevka	32. Kanja	44. Pužavice	56. Ševrljuga	68. Zeba žuta
9. Cverg	21. Grmuša bjelica	33. Kosir	45. Soko zidinar	57. Tostokljun	69. Zeba konopljanska
10. Čavka	22. Grmuša crnoglavka	34. Kos	46. Sova ptelar	58. Tkalac	70. Zeba zaborica
11. Drozd melar	23. Grmuša čupavka	35. Kukavica	47. Sojka	59. Trtak	
12. Drozdej	24. Grmuša vrlarka	36. Lastavice	48. Sećikun	60. Vrabac domaći	

LITERATURA ZA LJUBITELJE PTICA

Literatura za ptičare uzgajivače i ljubitelje je bila oskudna u razdoblju nakon 70-ih godina 20. stoljeća (Slika 16). Bili su dostupni časopisi iz Srbije, Zov i Dobro jutro koji su bili namijenjen isključivo ljubiteljima ptica i ostale sitne peradi. Nešto specijaliziraniji časopis na hrvatskom jeziku bilo je *Glasiilo zagrebačkog društva za zaštitu i uzgoj ptica i ribica*. Ono je i najstarije hrvatsko ornitokulturno društvo za uzgoj ptica i ribica osnovano još daleke 1925. godine. Časopis je bio kvalitetan (u boji) za ondašnje ornitofilske prilike. Sadržavao je kvalitetne članke o uzgoju, prehrani, veterini i ocjenjivanju različitih ukrasnih ptica, kao i manji broj članaka iz akvaristike. Članke su pisali iskusniji uzgajivači, ornitološki suci, znanstvenici i razni stručnjaci iz ornitokulture. Velik broj članaka je preveden iz talijanskih i njemačkih časopisa, npr. Ucceli-a itd. Ovaj časopis je bio uglavnom namijenjen za članove zagrebačke udruge. Godine 1998.

započinje izlaziti časopis *Batuda*, kao časopis *Saveza ornitoloških društava Dalmacije*, nalik na *Glasiilo*. Glavni urednik mu je na samom početku bio Sinaj Bulimbašić te nešto kasnije Duško Matošić, dipl. ing. koji je napisao i više kvalitetnih stručnih knjiga iz ornitokulture, namijenjene početnicima i uzgajivačima. U ranijem vremenskom razdoblju, nekoliko desetljeća prije, također je tiskano nekoliko stručnih knjiga za uzgoj kanarinaca i papiga autora: Bore Vasića, Ive Franića, Andraševića i Vistričkog, Prašnikara i Bulimbašića i dr. Sva su ta izdanja davala osnovne napomene za uzgoj navedenih ptica.

ZAKLJUČAK

Počeci uzgoja ukrasnih ptica na području Šibenika uglavnom su vezani za uzgoj i držanje pojedinih ptica pjeva (češljugari, zelenduri, žutarice i dr.). Modernije razdoblje uzgoja i držanja ptica na području Šibenika započinje poslije 1912. godine. Držanje i uzgoj

ptica je tradicija kroz čitavo 19. stoljeće što se dovodi u vezi modernizma u kontekstu socijalno-životnih uvjeta u Europi toga vremena. U razdoblju iza 70-ih godina 20. stoljeća razvoj hrvatske ornitokulture je stagnirao za europskim zemljama. Formiranjem ornitoloških udruga uzgajivači su počeli nabavljati kvalitetnije ptice, učiti o suvremenom uzgoju i izlagati ptice na klupskim i državnim izložbama. Neki od njih su postizali i dobre rezultate. Uglavnom su uzgajali kanarince boje. To je bilo vrijeme kada su se ljudi puno više družili nego danas. Splitska ornitokultura

je bila razvijenija od Šibenske. Godine 1990. Jugoslavenska ornitološka udruženja su organizirali Svjetsku izložbu ptica što je bio veliki zahvat za društva i tadašnju državu. Iza 1990. godine stagnira uzgoja ptica pjevica, prvenstveno radi ratnih događaja ali i loših gospodarskih prilika. Ovaj povijesno-sociološki prikaz razvoja ornitokulture i ornitofilije može biti svojevrsni „memento“ na nešto lijepo i minulo, kada nam se u današnjem modernom vremenu gdje vrijeme predstavlja novac nešto slično ne može vratiti na istovjetan način.

A HISTORICAL REVIEW OF BREEDING AND PROTECTION OF ORNAMENTAL BIRDS IN ŠIBENIK DURING THE 20TH CENTURY

Boris DORBIĆ

University of applied science „Marko Marulić“ in Knin, Department of Karst agriculture, Petra Krešimira IV. 30, 22300 Knin, Croatia
e-mail: bdorbic@veleknin.hr

Milivoj BLAŽEVIĆ

8. dalmatinske udarne brigade 20, 22000 Šibenik, Croatia
e-mail: milivoj.blazevic@gmail.com

SUMMARY

Breeding of bird species belonging to European fauna has always been a part of the trivial Dalmatian urban tradition in Šibenik. A more notable commencement of breeding of other ornamental bird species and the canaries dates back to 1960. Breeding of pigeons and other small-sized poultry breeds was not common in Šibenik. Ornamental birds and canaries used to be bred only sporadically together with birds belonging to European fauna. The Society for Breeding and Protection of Birds was founded in Šibenik at the beginning of 1980's. A large number of club exhibitions was organised in addition to the promotion of modern breeding and protection of birds in the nature. It was at that point that progress in ornithological culture became evident in relation to the previous period, yet it could not be compared with more advanced ornithophilic countries (Italy, France or Belgium). At the beginning of the 1990's the awareness was considerably raised concerning the protection of birds belonging to European fauna whose foundations were laid long ago during the Austrian rule in the second half of the 19th century. The paper provides a historical review of breeding and protection of ornamental birds and poultry in Šibenik during the 20th century through exposition, data collected from professional literature and archival data.

Keywords: Šibenik, historical review, breeding, protection, ornamental birds and poultry

IZVORI I LITERATURA

Alidžanović, E. (2018): E. Alidžanović, rođen u Bosni i Hercegovini, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

DAŠI-203 – Državni arhiv u Šibeniku (DAŠI), Lovstvo, lovci i lovačka udruženja Šibenika i Skradina (1839.-1985), fond 203.

DAŠI-ZH – Državni arhiv u Šibeniku (DAŠI), Zbirka hortikultura (ZH), fond 165.

DAŠI-ZP – Državni arhiv u Šibeniku (DAŠI), Zbirka poljoprivreda (ZP), fond 165.

DAŠI-ZŠ – Državni arhiv u Šibeniku (DAŠI), Zbirka šumarstvo (ZŠ), fond 165.

Dorbić, J. (2012): J. Dorbić, rođen 1957. godine u Šibeniku, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Dorbić, J. (2017): J. Dorbić, rođen 1957. godine u Šibeniku, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Ivančević, M. (2008): pok. M. Ivančević, rođen 1926. godine u Šibeniku, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Marton, I. (2012): I. Marton, međunarodni ornitološki sudac, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Milić, N. (2007): pok. N. Milić, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Piližota, I. (2018): I. Piližota, rođen 1945. godine u Šibeniku, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Rupić, Z. (2012): Z. Rupić, rođen 1958. godine u Šibeniku, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Vučemilo, M. (2012): M. Vučemilo, rođen 1958. godine, umirovljenik, usmena povijest, zabilježeni tekst kazivača.

Antičević, V. (2013): Najuspješniji uzgajivači križanaca i europskih ptica na prvenstvima Hrvatske od 1992. do 2012. godine, Nova Batuda – Časopis za uzgajatelje i ljubitelje ptica, KUP-Klub uzgajatelja papiga, 16, 3, 25–29.

Bulimbašić, S. (2012): Ptice u masliniku. Stručni skup „Ornitokultura, zaštita ptica i okoliša Mediterana s Međunarodnim sudjelovanjem. Šibenik, Udruga za zaštitu i uzgoj ptica „Mihovil“, 71–81.

Čubelić, I. (1998): Izvješće s redovne godišnje skupštine u Splitu. Split, Zbor ornitoloških društava Dalmacije, 1, 1, 4.

Dorbić, B. & E. Temim (2015): Povijesni pregled razvoja vrtlarstva i krajobraznog uređenja Šibenika i okolice u razdoblju 1945.–1985. godine. Annales, Series Historia et Sociologia, 25, 3, 637–650.

Filipić, M. (2009): Grdelinu moj lipi. Nova Batuda – Časopis za uzgajatelje i ljubitelje ptica, KUP-Klub uzgajatelja papiga, 12, 5, 4.

Gizdić, Š. (1998): Zaštita ptica u Dalmaciji prije 125 godina. Batuda, Zbor ornitoloških društava Dalmacije, 1, 2, 14.

Greguš, F. (1999): Uzgoj kanarinaca u Dubrovniku prije šezdesetak godina. Batuda, Savez ornitoloških društava Dalmacije, 2, 1, 15.

Kralj, J. (2005): Rijetke vrste u Hrvatskoj – II. izvješće Hrvatske komisije za rijetke vrste. Larus – Godišnjak Zavoda za ornitologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 49, 1, 37–50.

Krnčević Rak, M. (2012): Kazivanja o šibenskom ptičarstvu. Stručni skup „Ornitokultura, zaštita ptica i okoliša Mediterana s Međunarodnim sudjelovanjem. Šibenik, Udruga za zaštitu i uzgoj ptica „Mihovil“ Šibenik, 35–40.

Krnčević, Ž. & K. Krnčević (2012): Ptice u mitovima i legendama. Stručni skup „Ornitokultura, zaštita ptica i okoliša Mediterana s Međunarodnim sudjelovanjem. Šibenik, Udruga za zaštitu i uzgoj ptica „Mihovil“ Šibenik, 57–62.

Krpan, M (1962): Prilog poznavanju kopnenih kralježnjaka splitske okolice i bliže Zagore. Publikacija Pedagoške akademije u Splitu br. 4.

L. B. (1998): Ptice kao životni timbar. Batuda, Zbor ornitoloških društava Dalmacije, 1, 1, 7.

Lozovina, M. (1997): Češljugar. Glasilo Zagrebačkog društva za zaštitu i uzgoj ptica i ribica, 4, 33, 3–5.

Lozovina, M. (1999): Pjev češljugara urođeni pjev. Batuda, Savez ornitoloških društava Dalmacije, 2, 1, 8–9.

Lozovina, M. (2002): Ptičarstvo: Ornitofilija i ornikultura. Batuda, Savez ornitoloških društava Dalmacije, 5, 3, 6–8.

Lozovina, M. (2003): Sibirski češljugar *Carduelis carduelis major*. Batuda, Savez ornitoloških društava Dalmacije, 6, 3, 22–23.

Marguš, D. (2012): Zaštićene i rijetke ptice Nacionalnog parka Krka. Stručni skup „Ornitokultura, zaštita ptica i okoliša Mediterana s Međunarodnim sudjelovanjem. Šibenik, Udruga za zaštitu i uzgoj ptica „Mihovil“ Šibenik, 63–70.

Matošić, D. (2002): Dvadeset godina društva Marjan. Batuda, Savez ornitoloških društava Dalmacije, 5, 4, 20–21.

Matošić, D. (ur.) (2003): Iz povijesti izložbi ptica (I). Batuda, Savez ornitoloških društava Dalmacije, 6, 2, 18–19.

Matošić, D. (2004): Kanarinci stasa. Split, Marjan-tisak.

Matošić, D. (2011): Dokimologija i ocjenjivanje ptica. Avi-fauna: stručni informativni bilten Organizacije sudija-ocjenjivača ptica Srpske ornitološke federacije, 19, 48–51.

Stošić, K.: Rukopisi don. Krste Stošića. Muzej grada Šibenika.

Travica, D. (2003): Ornitofilija u budućnosti. Batuda, Savez ornitoloških društava Dalmacije, God 6, 2, 16.

Tutman, I. (1998): Efikasnija zaštita ptica. Batuda, Zbor ornitoloških društava Dalmacije, 1, 1, 17.

Vasić, B. (1971): Kanarinci šumske pevačice i papagaji. Beograd, Zadržna knjiga.

Vistrička, Z. & S. Andrašević (1985): Kanarinci i papige. Zagreb, Nakladni zavod Znanje.

Voous, K. H. (1960): Atlas of European Birds. Edinburgh, Nelson.

Znaor, D. (1996): Ekološka poljoprivreda. Zagreb, Nakladni zavod Globus d. o. o.